

טעם איסור רפואה בשבת למי שיש לו מיחוש או צער בעלמא
סי' שכז' ס"א, סי' שכח' ס"א

א. מקור האיסור

- משנה שבת (קיא.).
  - שבת (נג:) "ת"ש בהמה שאחזה דם" עד נקודותיים.
  - רש"י (שם) ד"ה גזירה משום וכו'.
  - ריטב"א (שם) ד"ה רב נחמן בר יצחק, מתחילה עד "ודעת הגאונים".
  - שו"ע ומשנ"ב (סי' שכז' ס"א).
  - טור ב"י שו"ע ומשנ"ב (סי' שכח' ס"א).
- ב. עשית רפואה ע"י גוי במי שיש לו מיחוש בעלמא, ומי שיש לו מקצת חולי.

- בשו"ע בסיי שכחי ס"א מבואר שמי שיש לו מיחוש בעלמא אסור לעשות לו שום רפואה ואפי' ע"י גוי.

- שו"ע סיי שז' ס"ה.

- משנ"ב (סיי שז' ס"ק כ').

- דירשו (סיי שכח' הערה 4).

ג. גדר מיחוש מקצת חולי וחולה שאין בו סכנה

- חוט שני (פפ"ט עמ' קנה' מד"ה וגדר מיחוש, עד ד"ה ומש"כ).

- חוט שני (פפ"ט עמ' קצז' גדר נפל למשכב וחלה כל גופו).

ד. גזירה שחיקת סממנים בזמן הזה

- קצות השלחן (של הגאון רב חיים נאה, סיי קלדי בבדה"ש ס"ק ז' הערה 2).

- **תשובות והנהגות** (של הגר"מ שטרנבוך שליט"א, ח"ה סיי צד' אות א') (הענין אם ויטמינים חשיב מאכל בריאים, וההיתר של לקיחת טרופות בשינוי נראה בהמשך).

ה. תרופה שטיפולו הוא בלקיחת תרופות כמה ימים רצופים

- **ציץ אליעזר** (ח"ח סיי טו' פט"ו אות טו'), (ואות יז' ד"ה ואולי).

- אג"מ (חייג סי' נג').

- אורחות רבינו בשם החזון איש (ח"א עמ' קנה' אות ריד').

**ו. התעסקות ברפואה ביו"ט ראשון וביו"ט שני
רפואה ביו"ט ראשון**

- שו"ע סי' תקלב' ס"ב.

- משנ"ב (שם ס"ק ה').

- חזון עובדיה (יום טוב עמ' כג', אות ז', ובהערה שם מתחילה עד ויש לו סיוע מהגמרא).

רפואה ביו"ט שני

- שו"ע סי' תצו' ס"ב.

- משנ"ב (ס"ק ה').

- וחשוב לציין שלכחול העין בשבת אסור דרבנן משום איסור צובע כמבואר בשו"ע סי' שג' סכ"ה, ולפי"ז מבואר שביו"ט שני מותר לעשות איסור דרבנן למי שמצטער (אפי' בגדר של מיחוש), וצ"ע לדינה אם מותר כל איסור דרבנן או רק לכחול את העין.

- כף החיים (ס"ק כז').

מסורת הש"ס עם הוספות

(6) נמנחת דף ט: ע"ש... (7) נמנחת דף ט: ע"ש... (8) נמנחת דף ט: ע"ש...

הנהגות הב"ח

(6) במשנה לא ידון... (7) בתוך יום (8) תום ד'ה...

תורה אור השלם

(א) לא תאפה חמץ... (ב) כל הפקודה אשר...

(ג) וקצת ונתת אותה... (ד) וקצת ונתת אותה...

(ה) וקצת ונתת אותה... (ו) וקצת ונתת אותה...

הנהגות וצינונים

(6) ויניח עורו עורו... (7) ויניח עורו עורו...

ליקוטי רש"י

(נדפס בדף ק"ז)

חשק שלמה

על רבינו הגאון

נמנחת דף ט: ע"ש... (2) נמנחת דף ט: ע"ש...

שמנה שרצים פרק ארבעה עשר שבת

ק"א

הב"ח מודים. אע"פ שמתקן בצבור שאלמו דם אי מקוין או אין...

להביא נותק אחר בורת כו'. פירש"י דבורת היינו שוכרת צילים...

הכל מודים ב"מחמוץ אחר מחמוץ שהוא חייב שנאמר...

עין מושפא גר מצוה

ב א מ"י פ"ב מכלות... (2) מכלות מכלות...

רב נסים נאון

הואמר ר' יוחנן הן הן... (2) הן הן הן הן...

רבינו הגאון

החושש בשנינו לא יגעם בהן את החומץ...

הנהגות וצינונים

(6) ויניח עורו עורו... (7) ויניח עורו עורו...

ליקוטי רש"י

(נדפס בדף ק"ז)

חשק שלמה

על רבינו הגאון

נמנחת דף ט: ע"ש... (2) נמנחת דף ט: ע"ש...

יגמט ופולטו חן אבל לגמט ולבלעו שרי. ואקשי' במא' הוא ד'טובל הדר ביה ואלו...

יביאה בידו ממש. והקשו בתוספות שאם אינו מוזהר על תחומי בהמתו אפילו להביאה יהא מותר כיון שעומדת תוך תחומו דמה לי להנהיגה בקולו או להנהיגה בידו, ועוד דאכתי קושיין בדוכתא דניחוש דילמא אתי לאתווי בידים על ידי גרירה שהוא איסור תורה והוא מעבירה ארבע אמות ברשות הרבים, דהא היינו מאי דאקשינן דלא גזרינן דילמא אתי לאתווי דאי לאתווי ברגליו משום איסור תחומין מה ענין זה אצל גזירת שחיקת סמנין שהוא חשש איסור תורה. ולכך פירשו בתוספות דהכא כשעומדת תוך תחומה והוא (ו) חוץ לתחום שלו והתחלת תחומה הוא שמובלע בתוך תחום שלו וקורא לה והיא באה שהרי תוך תחומה היא באה, אבל להביאה אי אפשר כיון שעומדת חוץ לתחומה (לתחומה) וכיון שבהיתר גמור הוא קורא לה והיא באה ליכא למיחש דילמא מייתי לה ארבע אמות ברשות הרבים שלא חששו לזה אלא כשהתירו לו שום דבר הדומה לאיסור וכפום מאי דס"ד מעיקרא שהיתה עומדת חוץ לתחומה גם כן שהוא מביאה [מ]חוץ לתחום ואדם מוזהר על תחומי בהמתו מדרבנן:

ר"ב נחמן בר יצחק אמר שחיקת סמנין גופה תנאי היא דתנאי בהמה שאכלה וכו' ור' יאשיה מיקל אמר רבא הלכה כר' יאשיה וכו'. וא"ת והא סוגיין בכוליה תלמודא (ע"י לקמן ק"ט ע"ב) דאסרינן לעשות רפואה אפילו לאדם גזירה משום שחיקת סמנים, וכיון דברפואה דאדם מנעינן מהאי חששא, כל שכן דבהמה. י"ל דבאדם דחשיב עליה ומפקחין עליו את הגל (הנפש לחלול שבת) [משום פקוח נפש בחולה] שיש בו סכנה, חששו שיבא לידי שחיקת סמנין אפילו בחולה שאין בו סכנה שמא יבא לידי סכנה. אבל בבהמה לא חייש ר' יאשיה דליעביד איסורא דאורייתא משום רפואתה, ונמצא דחשיבותו לאדם חומרו בזה. ודעת הגאונים ז"ל דכיון דק"ל כר' יאשיה (לתת) [ליתא] למתניתא דלעיל (דק"ל) דבהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים דהא פרישנא טעמא משום שחיקת סמנים וכן אידך מתניתא בקורא לה והיא באה מוקמינן לה אפילו היתה עומדת חוץ לתחום שניהם, דלא חיישינן דילמא אתי לאתווייה דהא מדמינן לה לעיל לשחיקת סמנים. ויש שפירש דכיון דאמרינן שחיקת סמנים גופה תנאי היא וכו' האי הוא דאוקימנא בתנאי ובדידה מיקל ר' יאשיה משום רפואת בהמתו אבל בההיא דעמדה לו חוץ לתחום לא יקל ר' יאשיה. וגם בההיא דלעיל אומר רבינו ברוך ז"ל בעל התרומות (סה"ת סי' רל"ז) דמודה בה ר' יאשיה דמוכחא מילתא טפי דהוי לרפואה כשמעמידים אותה במים מהיכא שמריצה בחצר ולא מייתי תנאי רק משחיקת סמנים דאיכא תנא דמיקל בהו כהא דמריצה בחצר מיהת אבל לא מדמינן ליה אהדדי. ולזה הסכימו רבותינו הצרפתים ז"ל:

תנאי שקלת מעלמא תנאי היא. ק"ל והלא ניחא טפי לאוקמה כחד תנא ובתרי טעמי מלאוקמה בפלוגתא דתנאי. וי"ל דכיון דתרי מתנייתא נינהו ואיכא תנאי דפליגי בהא מילתא הא הודפס מאוצר החכמה 114762 (עמוד 112) (ריטב"א)

פרכינן שפיר דכיון דקמיע זה מומחה משום דאיתמחי גברא היאך לא יהא מומחה קמיע שעשה לבהמה. ומדהרינן דאדם אית ליה מזלא, פ"י זכות או מזל מסייע ליה מזליה:

ואין סכין ומפרכין לבהמה. בשבת מאי לאו דאיכא מכה ומשום צער. אלמא לא טרחי כלום משום צערא דבהמה וקשיא לכולהו. ופרקינן לא (בגמרא) [דגמר מכה] ומשום תענוג. ומ"מ אכתי קשיא לרב דשרי משום תענוג. וי"ל דאין הכי נמי ורב תנא ופליג כדפליג אמתניתא דלעילק"ה. וי"ל [עוד] דהכא תענוג יתירא הוא ואפילו רב מודה. והראשון יותר נכון. ולית הילכתא כרב ואע"ג דפליג עם שמואל והילכתא כרב באיסורא, חדא דמתניתא פליגן עליה, ועוד דר' יוחנן פליגי (י) [עליה] ורב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן (ביצה ד' ע"א):

ת"ש בהמה שאחזה דם אין מעמידים אותה במים בשביל שתצטנן. פ"י והאי צינן משום צערא הוא ואפ"ה אסור וקשיא לכולהו. ופרקינן אמר עולא גזרה משום שחיקת סמנים. פ"י דשאני הכא דאיכא למיחש חשש תורה דשחיקת סמנים שהוא תולדה דטוחן כדפירש רש"י ז"ל. וא"ת באידך נמי איכא למיחש שמא תצא לרה"ר. י"ל דלא דמו חדא דכיון שאינה קשורה לא שכיח דתיפוק בה, ועוד דאפילו נפקא לאו משוי הוא מדאורייתא כיון דצריך לה ומדרבנן הוא דמיתסר כיון דמחזי כמשוי, ועוד דהתם איסור שעל ידי בהמתו והכא איסור שעל ידי גופו:

אי הכי. פ"י אם כן דבכי הא איכא חששא דשחיקת סמנין, אדם נמי ליתסר. דבשלמא לדידי ליכא בהא חשש שחיקת סמנין ולפיכך התירו לאדם משום צער הגוף כיון שאין בהעמדה זו מעשה כולי האי ובבהמה אסרו ולא חששו לצערא:

ופרקינן אדם נראה (עיקר) [מיקר]. וכל שהוא כדרך הברייתא ליכא למיחש לשחיקת סמנים כענין שאמרו (לקמן ק"ט ע"ב) כל האוכלין אוכל אדם לרפואה ומזה [ה]טעם אמרו לעיל שסכין ומפרכין לאדם ולא חשו לשחיקת סמנים ואפילו למאי דס"ד (דאיכה) [דאיכא] מכה ומשום צער:

ובבהמה מי גזרינן. פ"י מי גזרינן לאסור היכא דאיכא צער והפסד דבהמה משום שחיקת סמנים, והתנאי היתה עומדת חוץ לתחום. פ"י והוא צריך להביאה אצלו בבית לתת לה מזונות. קורא לה והיא באה ולא גזרינן דילמא אתי לאתווייה. פ"י אלמא לא חיישינן דעביד איסורא דאורייתא משום חשש הפסד בהמתו:

אמר רבינא כנון שהיה תחום שלה מובלע בתוך התחום שלו. פ"י שאין תחומה ותחומה שוה, דאע"ג דתנן (ביצה ל"ז ע"א) דבהמה והכלים כרגלי הבעלים, הכא מיירי כשמסרה לרועה שהיא כרגליו והבעלים קוראים אותה. ופירש רש"י ז"ל דהא דקתני שעומדת חוץ לתחום שלה ותוך תחום שלו ולפיכך קורא לה והיא באה שאינו מוזהר על תחומי בהמתו ובלבד שלא

קה) ע"י לעיל ד"ה מאי לאו:

כ מרדכי פרק קמא דשבת בשם סמ"ג וסמ"ק. ל טור בשם רמב"ם בפרק ו מהלכות שבת והרב המגיד שנה מספס מהגאונים והגהות מרדכי בשם ראב"ה. מ שם בשם התוספות בגשין ח ורבבא קמא פ. ג שבת קז.

לומר לו קנה לעצמך ואם אצטרך אקנה ממך לאחר השבת: ד. *מתר לתת לאינו יהודי מעות (יד) מערב שבת לקנות לו, (טו) ובלבד שלא יאמר לו קנה בשבת. הגה וכן מתר לתן לו בגדים למכר, ובלבד שלא יאמר לו למכרן בשבת (בית יוסף בשם סמ"ג). (טז) מי ששכר אינו יהודי להוליך "סחורתו וכן האינו יהודי ולקחה (יז) מבית ישראל בשבת, אסור, והיו 'ענשין (יח) העושה (רבינו ירוחם חלק יב): ה. לדבר שאינו מלאכה ואינו אסור לעשותו בשבת (יט) אלא משום שבות, מתר לישראל לומר לאינו יהודי לעשותו בשבת, (כ) והוא שיהיה שם (כא) מקצת חלי (כ) או יהיה צריך לדבר (כב) צריך הרבה או מפני מצוה. פיעד, אומר ישראל לאינו יהודי בשבת לעלות באילן להביא שופר לתקע תקיעת מצוה, או *להביא מים דרך חצר שלא ערכו לרחץ בו המצטער. (כג) מניש אוסרין. הגה ולקמן סימן תקפו פסק להתיר, ועין לעיל 'סימן רעו ס"ב דיש מקלין (כד) אפלו במלאכה דאורייתא, ועין שם סעיף ב: ו. יאסור לחשב חשבונות אפלו אם עברו, כגון כף וכף

שערי תשובה

(ג) או יהיה צריך לדבר הרבה. וכתב בשאילת יעב"ץ חלק ב סימן קלט לצדד להתיר למסר לאינו יהודי פאקטס מהגליות והאינו יהודי השליח ימסר בשבת לפאס"ט, אף שהאינו יהודי צריך לכתב, עין שם. ובשו"ת זרע אמת מתיר לשלח לאינו יהודי לילך לפני ערכאות להשתדל לגבות חוב מהאינו יהודי אם הוא הפסד מרבה הגם שהערכאות של גוים יכתבו בכתב שלהם, כיון שאם לא יעשה כן יהיה נפסיד, ועין לעיל סעיף קטן א ובסימן שו סעיף קטן יט, עין שם, ועין לקמן סעיף קטן כה:

באר היטב

ד. מערב שבת. ואם יום השוק בשבת ואינו בנמצא לקנות אלא בו, אסור, והוא הדין בשיום השוק בשבת אסור לתן לו דבר למכר. וכתב הש"י, ונראה לי דבכל הני דמתירין (בית הלל עם השמש) כגון נותנין כלים לכובס וכו', יש אסור אם נותן לו הכלים סמוך לשבת ואומר לו ראה שאני צריך להם במוצאי שבת, דהוי לה כאומר בפרוש שייכבסם בשבת, וכן לענין אם נתן לו מעות בערב שבת לקנות ואמר לו שילך לרכוש במוצאי שבת, ועין לעיל סימן רנב סעיף ב. ובספר חסידים כתב, דאל ידור בשבת, מפל מקום לא ינהג ישראל ממנו באותו שבת דעל כל פנים עשה בשביל ישראל, עין שם: ט. סחורתו. אפלו יחד לו מקום וקצץ, עין לעיל סימן רנב סעיף א. מיהו אם האינו יהודי לקחה מבית ישראל קנה השבת, אף על פי שפפליג בשבת, שרי, מגן אברהם: ו. עונשין. בממון, ואם אין לו, במלקית, ואם טעה שסבר שמתר, אין עונשין אותו, ונאמן לומר שעשה בשוגג, ר"א ששון סימן קנד: ז. סימן רעו. שם סעיף ב פסק רמ"א דיש להתמיר, עין שם. ודע, שאין מדמין דבר לדבר בעניני

באר הלכה

ד *מתר לתת לאינו יהודי וכו' ובלבד וכו'. עין במשנה ברורה סעיף קטן יד ודוקא בשקצץ לו שכר עבור זה. ואם היה אפשר לו לקנות ולמכר מבעוד יום, מתר אפלו בלא קצץ, וכמו שמתר באגרת לעיל ברמ"ז, אם יכול להגיע לבית הסמוך לחומה מבעוד יום אף שהוא הולך אחר כך בשבת [הגר"א, וכתב דבאפן זה מירי השלחן עיריה, ולכן לא הזכיר דוקא בשקצץ]: ה *להביא מים דרך חצר שלא ערכו. והוא הדין דרך פרמלית, וכן מוכח ביורה דעה סימן רטו סעיף ה ודוקא ברשות הרבים אסור, וכן הסכים באליה רבה בשם כמה פוסקים, ודלא כהגהות מרדכי שהוכח ב"ט דסבירא לה דדרך פרמלית אסור:

משנה ברורה

ד (יד) מערב שבת לקנות לו. ודוקא "בשקצץ לו שכר עבור זה, דאז עושה אדעתה דנפשה, דבלאו הכי אסור, וכמבאר סימן רמה סעיף ה. ועין בבאור הלכה (אות ד): (טו) ובלבד שלא יאמר וכו'. ואם יום השוק שם בשבת, ובאותו מקום אינו מצוי לקנות פי אם ביומא דשוקא, כמו שרגיל בעירות קטנות, הוי לה כמזכיר לו יום השבת בפרוש, בין שמבקשו לקנות עבורו או שנותן לו למכר, *ואפלו בתחלת השבוע אסור, ובמקום שצמיו קצת גם בשאר ימים, אין אסור אלא אם פן מזכיר בפרוש יום השבת. *וכן אם אמר לו הישראל, ראה שאני צריך לילך לדרך במוצאי שבת, הוי גם פן כמזכיר יום השבת בפרוש. כתב הש"י, דמה שהתירו אם לא זכר לו שיקנה בשבת, מפל מקום לא ינהג הישראל ממנו באותה שבת, דעל כל פנים עשה בשביל ישראל, דאף שמירי בזה שקצץ לו שכר דלעיל בסעיף קטן יד, לא מהני, "אבל האליה רבה והתוספת שבת חולקין עליו. כתב בספר חסידים, אל ידור אדם בעיר שיום השוק הוא בשבת, פי אי אפשר שלא יחטא, ואם השוק אינו בשכונתו, שרי: (טז) מי ששכר וכו'. דאף "שקצץ לו שכר עבור זה ולא יחד לו שילויכנו בשבת, ואינו יהודי אדעתא דנפשה לוקח בשבת, אפלו הכי אסור, כיון שלוקח מבית ישראל בשבת, וכדלעיל בסימן רנב סעיף א. ובענינו שהסוחרה היא של ישראל, *אפלו יחד לו מקום והניח שם הסוחרה לא מהני: (יז) מבית ישראל בשבת. אבל *אם לקחה קדם שבת, אף על פי שפפליג בשבת מחוץ לתחום, שרי, *כיון שקצץ לו שכר ואדעתא דנפשה קעביד, כמו שנתבאר בסימן רנב: (יח) העושה. לפי עשרו בממון, או במלקות אם אין לו ממון. ואם טעה וסבר שמתר, אין עונשין אותו, ונאמן לומר שוגג הייתי [אחרונים]: ה (יט) אלא משום שבות. אבל דבר שאסורו מן התורה אסור על ידי אינו יהודי אפלו לדבר מצוה, כדלקמן בסימן שלא סעיף ו, *ועל פן אסור לומר לאינו יהודי לתדליק נר פדי ללמד ולהתפלל: (כ) והוא שיהיה שם וכו'. דכיון שהאסור אינו אלא מדרבנן, ואסור אמירה לאינו יהודי הוא גם פן רק מדרבנן, והיו שבות דשבות, לא גזרו באפנים אלו: (כא) מקצת חלי. דאלו בחלי ממש הכולל כל הגוף או שיש בו סכנת אבר, אפלו ישראל עושה שבות לחד דעה, כמו שכתוב סימן שכח סעיף יז. *ודע, שאין מדמין דבר לדבר בענין השבותין, ואין לך בס להתיר אלא מה שאמרו חכמים, דלגבי מילה לא התירו שבות דאמירה לאינו יהודי במקום מלאכה דאורייתא, כמו שכתוב סימן שלא סעיף ו, וגבי לוקח בית בארץ ישראל מתר, כמו שכתוב סימן שו סעיף יא: (כב) צריך הרבה. עין במגן אברהם שמסיק דדוקא במקום הפסד גדול, אבל בלאו הכי אין להקל כלל, *ובאליה רבה מפפסק אפלו באפן זה. ועין בסעיף יט לענין סוחרה הנפסדת על ידי גשמים: (כג) ויש אוסרין. דסבירא להו, דוקא במילה שרי הגמרא שבות דשבות [גוף להביא דרך חצר שאינה מערכת האזמל על ידי אינו יהודי למול בו], משום דהיא עצמה דחיא שבת, אבל לא לצרף מצוה אחרת. ועין בלבוש ובאליה רבה דהלכה כדעה ראשונה: (כד) אפלו במלאכה דאורייתא. על ידי אינו יהודי במקום מצוה, מיהו, כבר כתב רמ"א לעיל דיש להתמיר בזה, *וכן עקר, פי דעה זו היא רק דעת יחידאה, והר"ף והרא"ש והרמב"ם

שער הציזין

לדינא, וכאמת לא פשיטא לה שם בזה. עין שם: יח. מגן אברהם ותוספת שבת ושאר אחרונים: יט. מגן אברהם ואליה רבה ותוספת שבת: כ. מגן אברהם ואליה רבה ותוספת שבת: כא. תוספת שבת ופרי מגדים, דבלא קציצה אף זה אסור: ד כב. הני אדם: כג. מגן אברהם בשם המגיד משנה: כד. ומה שכתב צריך הרבה, אפשר דוקא בדבר שהוא צער הגוף, כמו שפסיס לרחץ בו המצטער: כה. ט"ז ושאר אחרונים לעיל בסימן רעו, עין שם:

ד יג. מגן אברהם ואליה רבה ושאר אחרונים: יד. עלת שבת ומגן אברהם וט"ז ואליה רבה: טו. אליה רבה ולבושי שרי, וחלקו על המגן אברהם שמקל בזה: טז. ט"ז: יז. ודאינם מלעיל סימן רנב סעיף ד עין שם, ואף להש אומרים שם אפשר דדוקא בשעשה האינו יהודי מלאכה דבר תורה ולא בקנין ומכירה ואליה רבה, אף בשקונה מיני מאכל אפשר דיש להתמיר, דמסתמא פנות האינו יהודי שיהנה ממנו מיד, וכמו שכתב המגן אברהם בריש סימן תקטו, עין שם, והתוספת שבת העתיקו פה נאך הוא העתיק בשמו זה

למשכב, וגדר "חולה שנפל מחמת חליו למשכב" עיין לקמן סי' שכ"ח סעיף כ"א עמ קל"ה. וגדר "מנטער" ו"מקנת חולי" ודינו יתבאר ע"פ מש"כ בשו"ע סי' ש"ז [צא], דבר שאינו מלאכה ואינו אסור לעשותו בשבת אלא משום שבות, מותר לישראל לומר לאינו יהודי לעשותו בשבת, והוא שיהיה שם מקנת חולי או יהיה צריך לדבר נורך הרבה, או מפני מצוה, כיצד אומר ישראל לאינו יהודי בשבת לעלות באילן להביא שופר לתקוע תקיעת מצוה, או להביא מים דרך חצר שלא עירצו לרחוץ בו המנטער, ויש אוסרין:

והוא מדברי הרמב"ם [צב] שכתב... והוא שיהיה שם מקנת חולי או יהיה צריך לדבר נורך הרבה או מפני מצוה, ע"כ.

וגדר מנטער שהתירו לו שבות ע"י גוי אע"פ שאין לו דין חולה, היינו דוקא שמנטער הרבה, אבל במנטער קצת לא התירו לו שבות אף ע"י עכו"ם, דא"כ כל מי שיש לו מיחוש נתיר לו שבות. וכן ההיתרים שהתירו משום נערה כמו מפיק מורסא [צג], או גונח שהתירו לו לינק חלב מהבהמה [דצ] שהוא גונח מכאב לבו, היינו דוקא נערה גדולה, אבל סתם נער לא.

ובישי"ב בשו"ע "או להביא מים דרך חצר שלא עירצו לרחוץ בו המנטער" כתב בהגהות רעק"א ח"ל, משמע למנטער מותר לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו מערב שבת, וקיל משאר שבותים כיון דאסור רק משום גזירת בלנין וכמ"ש הרי"ף בפ"צ דביצה, ועי' תשובת דברי יוסף סי' ס"ד וכו', עכ"ל. ויש לדון לפי"ז נתיר רפואה בשבת למנטער כיון דאינו אסור אלא משום

מדצריהם הוא, ואיתמר נמי בכחול עין מר הא קמסייע צהדיה דעמיץ ופתח והא עמיץ ופתח, שבות בעלמא הוא, שאפילו בעושה מעשה ממש הכוחלת אינה אלא משום שבות וכו', ולא עוד אלא אפילו בדצרים המותרים לצריח אסרו לחולה כדתנן [תפ] חוץ ממי דקלים וכוס של עיקרין מפני שהן לירוקה אבל שותה הוא מי דקלים לנמאו וכו'.

ותירין הרמב"ן ח"ל, והכין פירוקא דמלתא, מיחוש שאדם חולה ממנו ונפל למשכב ואין בו סכנה התירו בו שבות שאין בו מעשה דהיינו אמירה לגוי, וכן התירו בו שבות דמלאכה הנעשית בשינוי, והוא שאמרו דבר שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה. ואמרו לענין חיה כל לי אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין לה ע"י גוי בשבת וכו' וכו', אבל מיחוש שאין בו חולי ואין אדם חולה ממנו אלא מתחזק והולך כצריח בשוק, בזה לא התירו שבות כלל ואפילו ע"י גוי, ולא עוד אלא דצרים שאין בהם משום מלאכה ולא כלום בעולם גזרו משום שחיקת סממנים, והוא החושש בשינוי לא יגמע בהם את החומץ. ואמרו בע"ז [פח] תנא היכא דכיבי ליה טובא נמי חושש קרי ליה, כלומר כיון שאין אדם חולה מזה ואין בו סכנה כלל. וזהו חמין ושמן חוץ למכה אבל לתוך המכה אסור. וזהו חזרת רטיה במדינה דאסור וכולן גזירה משום שחיקת סממנים דאסור כדאמרינן צפרק במה בהמה [טפ] וכו', עכ"ל. [צ].

וגדר "מיחוש בעלמא" דאסור לעשות לו רפואה בשבת, היינו שיש לו מיחושים וכאזים אך לא חלה מחמת זה כל גופו ולא נפל

שער הציזון

[תפ] ק"ט ע"ב: [פח] כ"ח ע"א: [טפ] נ"ג ע"ב: [צ] וכדברי הרמב"ן הנ"ל כן הוא בדברי הר"ן פרק שמונה שרצים, עמ' ל"ט ע"ב מדפי הרי"ף: [צא] סעיף ה': [צב] פרק ו' הלכה ט': [צג] סי' שכ"ח סעיף כ"ח: [דצ] שם סעיף ל"ג:

התרופות, אפשר לכזר אפשר לחשוש שמא יש צו סכנה לענין זה, ומותר לו ליקח את התרופה שלי שינוי.

בזי שזריך לעצור טיפול רפואי בתחילת השבוע כגון יום א' וצ' והרופא מצריך להכנה לטיפול ליטול כבר כעת אנטיביוטיקה, אסור לקחתם בשבת דעדיין אין הוא חולה. לערב תרופה במאכלים, עמש"כ בעמוד ר"ח.

גדרי נפל למשכב וחלה בל גופו

גדר "חולה שנפל מחמת חליו למשכב", היינו אף שיש לו מיחושים או כאבים במקום מסויים בגופו ולא בכל גופו, מ"מ אם מחמת הכאבים אינו יכול לתפקד ולהתגבר לעשות מה שצריך לעשות בדרך כלל מיקרי שמחמת המיחוש והנער חלה כל גופו, ודינו כחולה שאין צו סכנה.

ובן אם מרגיש שצור ממצבו הבריאותי ומחמת זה אינו יכול לתפקד ולהתגבר לעשות מה שצריך לעשות, מיקרי חולה שאין צו סכנה, אף שמצחינה גופנית יכול להתאמץ ולעשות.

עוד בגדר "נפל למשכב", אינו דוקא שנפל לגמרי למשכב, אלא אפילו אם הוא מתגבר ומתאמץ ללכת כגון לבית הכנסת להתפלל, מיקרי נפל למשכב, כיון דלולי התאמנותו היה במשכב, אם במצבו הרגיל היה צריך לשכב מחמת חוליו אף אם הוא מתגבר על עצמו, חשיב נפל למשכב.

יולדת שעדיין מרגישה חולשה מחמת הלידה, מותר לה ליטול ויטמינים או שאר חיזוקים לחזק את גופה.

ודע דחולה שאין צו סכנה מיקרי אף למי שיש לו חולשה גדולה שלי שנודע לו

והקשה בט"ז [רפג] שאינו מותר רפואה בשבת אלא"כ ע"י שינוי, ותירץ דשאני התם שמיירי במלאכות דרבנן או בדברים דמיחזי כעין מלאכה וצוה בעיני שינוי, אבל שאין צוה משום סרך מלאכה מותר אף בלא שינוי, ועיין במ"צ [רפח].

והנה אף דצביה"ל כתב "לא נוכל למחות ביד המקילין" מ"מ במ"צ סתם להקל שלי שינוי, וכן נוהגים. מ"מ כל זה לענין לקיחת תרופות בשבת, אף יש ענינים אחרים שאסורים משום רפואה שהחמיר המ"צ לעשותם בשינוי [רפט] והם בדברים שיש בהם צורך בהכנות שנראה כצורת מלאכה שאז צריך לעשותם בשינוי.

ואמנם אף לענין לקיחת תרופות, מי שרואה להחמיר יש לעשות שינוי אם אפשר, והנה לערצ את התרופה במאכל או במשקה הוא שינוי כיון שהוא שינוי בעצם אכילת הרפואה, אמנם אין נראה להחליט בדבר זה מיקרי שינוי. וכן לענין לבצוע התרופה בלא מים, קשה להחליט אם מיקרי שינוי.

ואמנם נראה דסגי בשינוי צמעשה לקיחת הרפואה, וכמ"ש הב"י לגבי הושטת העכו"ם דהוי שינוי, הכא נמי יש לסמוך דאם משנה צמעשה הלקיחה מיקרי שינוי, והיינו שיקחנו באיזה כלי שאין הדרך לעשות כן, או שישימנו על גב ידו ויאכלנו משם וכיוצא בזה.

אמנם מלאכה דאורייתא אסור לעשותה בשינוי ע"י ישראל לצורך חולה שאין צו סכנה [אח"כ יש צו סכנת אבר וכדלקמן], ולכן אסור להפעיל מכשיר חשמלי בשבת בשינוי ע"י ישראל לצורך חולה שאין צו סכנה, ומותר ע"י עכו"ם.

ואם קובעים בצירור שחלה כל גופו, לגבי זה שלא להחמיר לעשות שינוי בנטיילת

שער הציון

[רפג] ס"ק ז': [רפח] ס"ק קכ"א: [רפט] ע"י מ"צ ס"ק פ"ה וס"ק ק"צ שהביא דעת החיי אדם, וס"ק ק"ל, וס"ק ק"נ:

אבל אין מחללין עליו את השבת באיסור דאורייתא אפי' יש בו סכנת אבר. ולחלל עליו ישראל באיסור דרבנן בידיים יש מתירים אפילו אין בו (כו) סכנת אבר, וי"א שאם יש בו סכנת אבר עושין ואם אין בו סכנת אבר עושין בלא שינוי, וי"א אפילו יש בו סכנת אבר אין עושין לו דבר שהוא נסמך למלאכה דאורייתא, ודברים שאין בהם סמך למלאכה עושין אפילו אין בו סכנת אבר ודברי הסברא השלישית נראין:

חומ שני

בשבת. סבור מיניה הני מילי הוא דשחקי סמנין מאתמול אבל משחק בשבת ואתוי דרך רשות הרבים לא [דלאו סכנת נפשות אלא סכנת עוורון, רש"י] א"ל ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה, לדידי מיפרשא מיניה דרב יהודה אפילו משחק בשבת ואתוי דרך רשות הרבים מותר וכו' מאי טעמא דשורייני דעינא באבנתא דליבא תלו [מאור העין מעורין ואחוזין בטרפשי הלב, רש"י]. כגון מאי [על איזה חולי העין מחללין שבת, רש"י], אמר רב יהודה כגון רירא [נוטפת עינו רירא, רש"י] דינא [לשון נעימה ותחיבה, רש"י] דמא דימעמא וקידחא ותחלת אוכלא [בתחילת החולי, רש"י], לאפוקי סוף אוכלא דלא [שכבר נתרפא ועדיין קודחת מעט, רש"י].

ובתב הר"ן [דצב] וז"ל, ומהא שמעינן דמשום סכנת אבר אחד אין מחללין את השבת אלא כ"י יש בדבר סכנת מיתה, דטעמא דשורייני דעינא בליבא תלוי הא לאו הכי לא, ומשום סכנת עוורון בלחוד אין מחללין את השבת. ושמעינן נמי מהא דכל היכא דאיכא סכנת אבר אע"פ שאין מתירין בו מלאכות של תורה, מלאכות של דברי סופרים מתירין בו אפילו ע"י ישראל, שהרי אפילו היכא דשחיק סמנין מאתמול שבות של דבריהם יש בו גזירה משום שחיקת סמנין ואפ"ה שרי ליה ע"י ישראל וכו', עכ"ל.

סיבה מסוימת ועל ידי כך מאבד את התיפקוד שלו וכנ"ל אף שלא ידוע שיש לו מחלה או מכה מסוימת, חשיב חולה שאין בו סכנה. ומש"כ המג"א דאסור לצריא לקחת רפואה לחזק מזוג, היינו באופן שהוא צריא, או חלש וצריך להתחזק עוד, אבל אינו נמצא במצב של חולשה גדולה עד שמאבד את התיפקוד שלו.

אדם שמצטער מאוד כגון שטבעה ספינתו בים, או שמת לו מת וכיוצ"ב אף שאינו יכול לתפקד לא מיקרי חולה שאין בו סכנה ואסור לו לקחת רפואה להרגעה, דלער לא מיקרי חולי.

אדם שנמצא במצב של חוסר מרגוע נפשי, יש בזה דרגות, וכמוצן שאם הוא במצב של סכנה של משבר נפשי, מיקרי חולה ומותר לו לקחת רפואה בשבת. אבל צריא ואינו רגוע, אסור לו לקחת רפואה להרגעה.

עוד בגדרי "מיחוש בעלמא" "מצטער" ו"מקצת חולי" עמש"כ לעיל סי' שכ"ח סעיף א' [דצ].

סכנת אבר

(כו) סכנת אבר. צמס' ע"ז [דצא] גרסינן, אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב, עין שמרדה [שרוצה ללאת כהדם המורד ויוצא, רש"י] מותר לכוחלה

שער הציזון

[דצ] עמ' קנ"ה: [דצא] כ"ח ע"ב: [דצב] שבת פ"ד, עמ' ל"ט ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה ומהא:

עשבים וכיוצא שעומדים רק לרפואה ומהם מכינים סמי המרפא, וכ"כ מפורש בח"א כלל ס"ט סי"א וז"ל ופשיטא שמותר לו לשנות כל מיני רפואות ובלבד שיעשה הנכרי, ופראשקס שקורין פולווער כגון ראבארבער וכיוצא שמערבין במים נ"ל דאסור ע"י ישראל לעשותו בלילה עבה כו' ולכן יעשנה ע"י נכרי.

והנה לפי המבואר בר"ן הנ"ל וברדב"ז שבחולה לא גזרו משום שחיקת סמנים, מותר לעשות ע"י ישראל אפילו רפואה חיצונית כגון סיכה (וכן תפס הבה"ל בשיטתם שהרי הביא מהמאירי ועוד שכתבו לענין סיכה על המכה שמותרת רק במקום סכנה שהם חולקים על הרמב"ן ורדב"ז), אבל למש"כ אדמ"ר הטעם בהיתר אכילת רפואה לפי שא"א ע"י נכרי, מתבאר דרפואה חיצונית שאפשר ע"י נכרי אסור ע"י ישראל, וזה כעין מש"כ הר"ן בגונח יונק דהתירו לו משום דא"א ע"י נכרי, ומ"מ אם אין נכרי מותר לעשות ע"י ישראל כמו שנת' לעיל.

(2) ונראה לומר דאיסור רפואה משום גזרת שחיקת סמנים קיל טפי בזמננו כיון שעכשיו אין בקיאין בשחיקת סמנים והרפואות נעשות ע"י הרוקחים בבית המרקחת ועפ"י פקודת הרופא, לא שייך למגזר דלמא אתי לשחיקת סמנים, והרי זה דומה למש"כ התוס' (ביצה ל.) ד"ה תנן אין מטפחין, פי' רש"י שמא יתקן כלי שיר, ומיהו לדידן שרי דדוקא בימיהם שהיו בקיאין לעשות כלי שיר שייך למגזר אבל לדידן אין אנו בקיאים לעשות כלי שיר ולא שייך למגזר עכ"ל, וה"ד הרמ"א (סי' של"ט), והמג"א (סי' של"ח סק"א) מצרף סברא זו לסניף להיתר פעמונים בפרוכת, וכן הא"ר (סי' של"ח סק"ג) מצרף סברא זו להיתר אמירה לנכרי לתקן כלי שיר לחופות, אע"פ דהוי אמירה לנכרי בדאורייתא. מ"מ עיקר האיסור דאמירה לנכרי הוא שמא יעשה בעצמו, וכלי שיר אין בקיאין ע"כ שבות זה לא חמיר, ועי' בנו"ב (מהז"ת סי' מ"ט) בענין הגזרה שמא יעשה חבית של שייטין דאינו נמצא בזמננו והביא ד' התוס' הנ"ל וסיים דאין סברא זו מוסכמת, ועיין בתורת חסד להגאון מלובלין ז"ל תשובה ארוכה בענין גזרת חז"ל אם כשבטל הטעם בטל הגזרה, ובאות ו' הביא תשו' הרא"ש שיש חילוק בין היכא טעם האיסור ידוע דבזה כשבטל הטעם בטל האיסור, משא"כ היכא שאין טעם האיסור ידוע כ"כ דאז אף כשבטל הטעם לא בטל האיסור וצריך מנין אחר להתירו, והסביר זה משום דאינשי לא מסקי אדעתייהו שגזרה זו תליא בטעם זה, ואם נתיר להם עכשיו יבואו להתיר זה אף במקום שיהיה שייך אותו הטעם של הגזרה, והביא דברי התוס' ביצה הנ"ל וכ' ע"ז דהתוס' ס"ל דבגזרת אין מטפחין ואין מרקדין הוי טעם הגזרה ידוע שמא יתקן כלי שיר ומשו"ה עכשיו שבטל הטעם בטל האיסור ממילא, וסיים שם וז"ל ועתה מי מאתנו יעיו בדעתו לשקול בפלס שכלו איזו גזרה חשיב הטעם ידוע שלא יצטרך מנין אחר להתירו, ואין לנו אלא דברים מפורשים בדברי הראשונים שהטעם ידוע והותרה הגזרה ממילא כשנתבטל הטעם עכ"ל, ולפ"ד גם איסור רפואה בשבת י"ל דאין הטעם ידוע שאסרו משום שחיקת סמנים, וצריך מנין אחר להתירו, אבל באות ה' כ' עוד חילוק דאם היכא שמתחלה וראשית הגזרה חילקו בדבר והוציאו מן הכלל אותן שאצלם לא שייך טעם הגזרה שלהם, בזה אם אח"כ נתבטל

הטעם לגמרי בטלה ג"כ הגזרה, ולפ"ז באיסור רפואה בשבת שבתחלת הגזרה הוציאו מן הכלל רפואה שאינה ניכרת כגון אוכלין ומשקין, ובגמ' (שבת ק"ח:) שורה אדם קילורין מע"ש ונותן ע"ג עינו בשבת, ופירש"י כיון דאצרכוה לשרותה מע"ש איכא היכרא וליכא למיגזר, הרי דבאופן דאין חשש משום שחיקת סמנים לא גזרו. ובגמ' (עירובין ק"ב:) מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה, וכ' התוס' פי' בקונטרס גזירה שמא ימרח אבל לשחיקת סמנים ליכא למיחש כיון דמאתמול היה עילויה, הרי דלא גזרו היכא דליכא למיחש לשחיק"ס, ושפיר י"ל דבזה"ז דאין בקיאים בשחיקת סמנים בטל האיסור ממילא. (והבי' סי' של"ט כ' בטעם החוס' דאין בקיאים לתקן כלי שיר, דאין צריך מנין אחר להתירו משום דלא שכיח ודמי למים מגולים דשרי לפי שאין נחשים מצויין, והתו"ח הנ"ל דוחה דבריה, אבל גם ברמ"א סי' של"ט כ' דמלתא דלא שכיח הוא, והט"ז שם הסכים לזה, ועי' שד"ח כללים מע' דבר, ולפ"ז גם שחיקת סמנים האדנא מלתא דלא שכיח הוא, וא"צ מנין אחר להתירו).

ומ"מ יש לפקפק בזה, דאע"ג דאין אנו בקיאים בשחיקת סמנים, אבל יש לומר שנמצאים מקומות בעולם, שעדיין מעשה אבותיהן בידיהם לטפל ברפואות ביתיות ושוחקין בעצמם הסמנים, וכיון שהטעם לא בטל לגמרי, י"ל דעדיין הגזרה במקומה עומדת, וכמ"ש התו"ח הנ"ל דגזרת שמא יעבירו לא בטל אע"פ דאין לנו רה"ר בזה"ז, לפי שסו"ס נמצא מקום בעולם שיש שם רה"ר, ומ"מ לא דמי לרה"ר, דרה"ר הוא דבר שאינו בטל מן העולם, ובזמננו בערים הגדולות ששם מרוכזים קהל גדול ודאי יש רה"ר, אבל שחיקת סמנים הולך ובטל מן העולם עם התקדמות הרפואה ובתי המרקחת שבכ"מ שהם נמצאים אין היחידים עוסקים ברפואות משלהם. ויש לעשות סניף מסברא זו, כגון היכא דנחלקו הפוסקים יש לצרף הסברא להיתרא, וכן יש אנשים בעלי ספקות שאע"פ שיש להם צער גדול אינם יכולים להתליט בעצמם אם כל גופם נחלש מזה או שלא הגיעו לחולי כל הגוף. יכולים לסמוך להיתר רפואה בזה"ז דלא שייך כ"כ חשש שחיקת סמנים כנ"ל. אבל במיחוש בעלמא דלכו"ע אסור ברפואה אין להתיר גם בזה"ז.

3) נשאל הגאון רע"א ז"ל (סי' ה') אם מותר לחולה שאיב"ס לאכול פירות הנושרין דלבריא אסור משום גזרה שמא יעלה ויתלוש, והשיב דלשיטת הר"ן דאסרו שבות לחולה שאיב"ס ג"ז אסור, אבל לשיטת הרמב"ם והטור דהתירו איסור שבות לחולה שאיב"ס יש להסתפק דאפשר דפירות הנושרין שאסורין מצד שבת ואם אכלם הוי בכלל חילול שבת הוי כמו שאר שבות דרבנן דשרי לחולה שאיב"ס, והעיר מהא דגונח יונק חלב, והרי חלב שזב מאליו אסור משום משקין שזבו דכמו שאסרו משקין שזבו גזירה שמא יסחוט הרי גם בחלב יש לגזור משום שמא יחלוב, ואפי"ה התירו בגונח, ודחה ראי' זו משני טעמים א, דיונק דמי למוצץ ענבים שאין בזה איסור משקין שזבו דאיכא היכרא ולא שייך למיגזר. ב. מהא דנכרי חולב ביו"ט וישראל רואהו דמותר לשתות החלב כמ"ש הרשב"א, מוכח דאין בחלב משום משקין שזבו, דהא בודאי אם נכרי תולש פירות הוי פירות הנושרין כמ"ש התוס' ריש ביצה וב"ח בשם תשובת רשב"א, לכן אין ראי' מחלב לפירות הנושרין, ואח"כ הביא ראי'

בחשמל חילול השם ברבים, שהרואים תולים שאולי משתמש בגנרטור, אבל כמדומני שאפילו שאינו חילול השם ברבים, יש למנוע מזה לדברי החזו"א זצ"ל שעכ"פ כשנהגה לעצמו נראה שלא כואב לו, וד"ז צ"ב].

סימן צד

הערות בהלכות רפואה בשבת

א. קבלתי דבריו במי שנוטל ויטמינים יום יום לצורך בריאות אם מותר ליטלם בשבת, דאיתא בשו"ע (סי' שכ"ח סל"ז) דכל דבר שאינו מאכל בריאים אסור לאוכלו ולשתותו לרפואה, אבל מי שאין לו שום מיחוש מותר, ומבו' שם במג"א דבבריא מותר רק אם אוכלו לרעבוננו, אבל אם עושה זאת לרפואה דהיינו לשמור מזגו שלא יחלש אסור, ומביאו המ"ב להלכה, ולכאורה מאכל בריאים הוא כשנהנין ממנו ואוכלו להנאתו, ומאכל זה מותר בשבת, אבל ויטמינים שאין נהנין ממנו רק הוא בא להבראתו, דינו כרפואה שאסור לבריא לאוכלו לשמור מזגו.

ולענ"ד מעיקר הדין אף שרבים מפוסקי זמנינו אסרו ויטמינים לבריא, המיקל יש לו סמך, וכמו שביארתי במק"א (ח"ג סי' ק"ד) דכיון שאוכלים אותו תמיד בין כשהוא חולה ובין כשאינו חולה, דינו כאוכל, ולא כרפואה, ועוד יש לצרף להתיר מה שמצדד בספר "דרך החיים" (סי' שכ"ח) שבדבר שצריך בישול קודם שחיקת הסממנים מותר לשתותו בשבת לרפואה, דאין לגזור שמא ישחוק סממנים כיון שקודם שחיקתו צריך לבשל והא לא חששו שיבשל בשבת, (ואף שמסיק שם לא לסמוך על סברא זו רק כשמצטער הרבה, או בצירוף שכבר התחיל בה בחול, מ"מ יש לצרפו כסניף להתיר), ועכ"פ יש סמך להתיר דיש לומר דבכל הטבליות אין לגזור משום שחיקת סממנים, דכיון שצריך מלאכה רבה לעשותו ולא

מספיק בשחיקת סממן, ואין ביד סתם אדם לעשותו, אין לגזור שמא יבוא לשחוק הסממנים.

ומה שמרסקים אותו לחתיכות בכפית, אין בזה איסור כיון שכבר נטחן ונתבשל ואין טחינה אחר טחינה, ומסתברא שבודאי לא גזרו משום שחיקת סממנים וז"פ.

ונראה דמ"מ כיון שרבים מהפוסקים לא התירו, צריך להחמיר לקחתו בשינוי, והיינו לכולעו עם אוכלין כמו בתפוז וכדומה, ואז יש מקום להתיר, שי"ל שלא גזרו אלא כשנוטל כדרכו אבל בשינוי מותר, דבשינוי מידכר ולא גזרו, ונראה שגם לחולה יש להתיר לקחתו בשינוי, עיין שו"ע (סי' שכ"ח סכ"א) שכאשר יש היכר מותר, וכן ראיתי בשם ספר שו"ת "משפטי צדק" להתיר כמ"ש ואינו תח"י.

ב. יש מהאחרונים שהתירו שכל תרופה שהתחיל קודם שבת וצריך להמשיך בשבת (כמו אנטיביוטיקה) מותר להמשיך, ואני נהגתי להתיר בדרך שינוי דוקא, והיינו שישתדל לכולעו עם מאכל ואז שפיר יש לומר דשלא כדרכו לא גזרו. ורק אם אי אפשר בדרך שינוי יש להקל ליקח בלא שינוי.

ג. מצאתי בספר "נשמת שבת" שמביא שיש מתירין כאשר יש כאב ראש ליקח אקמול, מפני שאקמול אינו מרפא רק משקיט הייסורים וי"ל שכה"ג לא גזרו. ונראה שאם צריך לשכב במטה בודאי מותר, אבל בלי זה נראה שאין לסמוך על סברא זו אלא בצירוף שאינו בולעו כדרכו, שאז י"ל דבדרך שינוי לא גזרו, אבל שמעתי בשם הגרי"י קניבסקי זצ"ל, שצייד דמיחוש חזק הוי כנפל למשכב שמותר ברפואה בשבת, ולפי"ז כשיש לו כאב גדול יש להתיר ליקח בלא שינוי, ונראה שראוי להחמיר לדחוק עצמו לבלוע בשינוי כדי לצאת מכל חשש רפואה בשבת שאסרו חז"ל,

בדאי לא יתיר שחיקה שאינו לצורך היום. ולחוש שיבא לבשלו היום זה לא שמענו מעולם. דבאיסור חמור כבישול ודאי לא עבידי דטעה, בפרט שיהי' לו סימן בגופו כיון שהכין ובישל אותו מע"ש מידע ידע דבשבת אסור לבשלו ולא יבא לבשלו בשבת, ולכך נראה דכל דהוי דרך בישול וכדומה ואחר הבישול אין מערבין בו שום דבר, דמותר לשתותו ולאכלו בשבת, ועכ"פ נראה דבהצטרף תרויהו דכבר התחיל מבע"י לעשות רפואתו וגם בשלו מבע"י ודרך בישול הוא מותר אף בשבת, וכל כה"ג יש להקל בפרט במילי דרבנן עכ"ל.

ובהיות שמעיקרא דדינא לא חזר הגרש"ק ז"ל מדבריו הראשונים, לכן בדבר סיכומו ההלכותי בזה הוא מסכם לאמר: דכשלא מצטער הרבה אין להתיר בשבת כ"א באיכא תרתי, בהיכא דהוי דרכו רק ע"י בישול, וכבר התחיל בה בחול, וכשמצטער הרבה אזי יש להקל בחד מיניהו ג"כ, או בהתחיל בה קודם שבת, או בדרך בישול ע"י"ש.

ולפענ"ד יש מקום לדיון רב בדברי הגרש"ק ז"ל ויסודי דבריו בזה קלושים המה, ובראשונה, הרי איסור לקיחת רפואה בשבת משום גזירת שחיקת סמנים לא היתה משום המקרה הזה לבד לפן יבוא בזה ע"כ גם לידי שחיקה, וגם לא משום טעות. האיש הזה לבד לפן יבוא לטעות להתיר לעצמו גם לשחוק במקרה שיצטרכו לכך, אלא הגזירה היתה על בעלמא, לדילמא יבוא לטעות להתיר ע"כ במקרה אחר גם לשחוק כשיצטרכו לכך, וכמו"כ היתה הגזירה גם משום עלמא, לדילמא יבואו הרואים שלוקח רפואה בשבת ללמוד מזה דכשם שהותרה לקיחת רפואה בשבת כך מותרת גם השחיקה להכנת הרפואה ויבוא להתיר לעצמם בעת הצורך גם לשחוק, הדברים יוצאים מפורשים מדברי רש"י בשבת ד' ק"ח ע"ב, וכן מיתר המקומות שצינו לעיל בדברינו באות א', וא"כ מה מקום ללמוד להתיר בהתחיל לעסוק ברפואות קודם השבת בהיות דאיכא היכרא מכיון שכבר היכן לו זה מבע"י, הא אפילו אם נחשיב ככה"ג כאיכא היכרא הרי ההיכרא הוא רק כלפי ידיה, אבל כלפי האנשים הרואים שלוקח הרפואה בשבת הרי ליכא בכך כל היכרא, כמובן, וא"כ הרי נשאר קיים עדנה החשש כלפי הרואים שיבואו ללמוד מזה להתיר גם שחיקת סמנים, ולא מובן כלל הדמיון שמביא הגרש"ק לזה מכמו שמותר לאכול ולשתות כל דבר ולא חיישינן שיבא לידי שחיקת סמנים, דבכאן הרי מקום הטעות מפני שיראו שמתירים לקחת רפואה שאינה שוה לכל נפש, וכמו"כ מה מקום להתיר בדבר שתיקונו ע"י בישול בהיות וכבר בישל מע"ש ואחר הבישול אין דרכו לעשות שום דבר, נהי דבפעם הזאת לא יוכל לבוא לידי שחיקה, אבל, כאמור, הגזירה הרי היתה משום פעם אחרת שלא יהא בגוונא דא ויטעו בכל זאת ללמוד, הוא או

מצוה, וא"כ מכש"כ דמותר שתיית סמנים דגזירה דרבנן בעלמא הוא ע"י"ש. ואע"פ שהשאלה בשם היתה כשחל ליל טבילה בליל שבת, אבל נימוק ההיתר שייך לא דוקא על ליל טבילה, כמובן].

(טו) והנה בכמה ספרים ראיתי שמעתיקים דברים בשם ספר החיים להגר"ש קלוגער ז"ל במ"ש לצדד להתיר קיחת רפואה בשבת בהיכא שכבר התחיל לקחתה בלפני השבת, ולפי שבאו דבריו מקוטעים בדבריהם לא משתקף מהם דעתו האמיתית בזה אם להתיר ואם לאיסור, ומה המה נימוקיו. לכן אעתיק בזה שלימות דבריו כפי שראיתי בגוף ספר "החיים" שלו, בס' שכ"ח פ"ו.

בתחילה הוא כותב ז"ל: הנה מרגלא בפומא דאינשי לומר דאם כבר התחיל לעסוק ברפואות קודם השבת מותר לו לעשותה אפילו בשבת ואם לא התחיל בחול אין לו להתחיל בשבת, והנה לא גודע מנין יצא להם זה, ונראה דלמדו זה מדין רטי' דמבואר לעיל דאסור להחזיר רטי' ומבואר בתוס' שם ובמג"א כאן דליתן לכתחילה אסור בלא"ה מכה שמא יבא לידי שחיקת סממנין אך להחזיר לא שייך שחיקת סממנין לכך אסור מכה שמא ימרח, וא"כ מוכח דהיכי דכבר הי' על מכה לא שייך חשש שחיקת סממנין רק שמא ימרח, ולפ"ז ברפואה שהוי דרך אכילה ושתי' לא שייך חשש שמא ימרח רק דאסור מכה חשש שחיקת סממנין, ולפ"ז היכי דלא הוי בתחלה לא שייך חשש שחיקת סממנין, א"כ ה"נ בזה להתחיל לאכול ולשתות רפואה חדשה בשבת בזה יש לחוש כיון דלא הוכנה לו מבע"י שמא יבוא לשחוק בשבת, אבל אם כבר התחיל בה מבע"י או מסתמא כבר הכין לו ממש דרך רפואתו כדבעי וליכא למיחש שיבא לידי שחיקת סממנין וכמו שמותר לאכול ולשתות כל דבר ולא חיישינן שיבוא לידי שחיקת סממנין, ולכך ה"נ ברפואה כל שהתחיל בה כבר מבע"י אין לחוש לידי שחיקת סממנין, ואף דיש לדחות דאינו דומה ממש לרטי', מ"מ דמיון יש לזה, ומילתא דמסתברא הוא בלא"ה דהיכי דכבר התחיל מבע"י אין לחוש כל כך עכ"ל.

לאחר מכאן מסייג קצת הגר"ש קלוגר ז"ל מדבריו האמורים ומוסיף וכותב ז"ל: ועוד הי' נראה לומר דאף אם נחמיר אף שהתחיל בה מבע"י, מ"מ לא אסרינן לאכול ולשתות רק בדבר שהוי רפואתו שלא ע"י בישול רק מערבו כך ואוכלו ושותהו בזה יש לחוש אם נתיר לו לעשותו לשם רפואה יבא אף לשחוק סממנין, אבל דבר שתיקונו הוי ע"י בישול אם כבר בישלו והכין לו מע"ש מותר לשתותו בשבת, דממ"נ לחוש לשחיקת סממנין אחר הבישול בזה אין לחוש שהרי דרכו לתקנו ואח"כ לבשלו, ואחר הבישול אין דרכו לעשות בו שום דבר, ולחוש לשמא ישחוק הסממנין קודם הבישול למה ישחוק א"ו לבשלו היום

כדנזכר בטור וש"ע שם, אלא כותב בסתם, "כדי שלא יחלה", והיינו דס"ל דהתירו בזה גם משום סתם שלא יחלה הגם שלא יתהוה שום סכנה, ופירש בכנ"ז דמסתכן האמור בזה בגמ' הוא בלאו דוקא.

ועוד זאת, דלגבי שתיית החלתית בשבת [ולא בהעשייה שנראה או שעושה כדרך שהוא עושה בחול] כותב הרמב"ם בזה בפכ"א מה' שבת הלכה כ"ב בלשון זה: שתיית חלתית מקודם השבת והרי הוא שותה והולך מותר לשתותו כשבת אפילו במקומות שלא נהגו הבריאיים לשתות החלתית עכ"ל [וזה דלא כרש"י שפירש בגמ' שבת שם דטעמא משום דבלאו רפואה משקה הוא ע"ש] ומדלא כתב הרמב"ם גם בכאן הנימוק שכתב בפכ"ב "כדי שלא יחלה" [עיין במ"מ] א"כ ניתן לפרש שלענין שתייה מתיר הרמב"ם לשתותו בשבת בשהתחיל בה ממקודם השבת גם בלי נימוק של כדי שלא יחלה, דעצם הדבר מה שהתחיל לשתותו קודם שבת זהו בעצמו יש בו בכדי נתינת היתר להמשיך לשתותו גם בשבת, ומענין, שלענין היתר השתייה שיכל הרמב"ם את לשונו שלא להזכיר בלשון "שתהו ביום חמישי וששי" אלא כותב בסתם "שתה חלתית מקודם" והיינו מפני שלענין שתייה לא צריכים ששתה חמישי וששי ומספיק בכל שהתחיל מיתה מקודם השבת, ויוצא אפוא מזה עוד ראייה מדברי הרמב"ם לדעתו של הגרש"ק ז"ל.

ויש לציין דהגרש"ק ז"ל חזר בפשיטות בספרו שנות תיים ח"א סי' קנ"ב אות ה' לחזק את המרגלא בפומא דאינשא לומר היכי דהתחיל קודם השבת מותר לעשות אח"כ בשבת, וגו' בדברי הגמ' ביומא ד' פ"ב בשאלת ר' יוחנן כשבתא מהו, שכתב לו השואל שם מזה, ורק זאת הוסיף לבאר דע"כ לא מרגלא בפומא דאינשא שהיכי שהתחיל בחול מותר בשבת רק אם לא פסק החולי קודם השבת, ומטעם שכתב בחיבורו (ספר החיים) דלא שייך בזה גזירת שחיקת סממנין דמסתמא יפין לו בחול, אבל אם פסק בחול ומוכר שלא צריך א"כ לא יכין לו חול ושוב אם יודמן בשבת שפיר יש לחוש לשחיקת סמנין ע"ש. (וראיתי בשו"ת משכנות יעקב חאו"ח סי' קי"ז שהשיב בקצרה לענין חולה שאב"ס אם מותר לעשות רפואה בשבת, דמוכח מהך דר' יוחנן ומהא דאמרינן כמאן כר' מתי' בן חרש דסבר שיש בו סכנה, דמשמע דאי לא הוי ב"י סכנה אסור ע"ש וסתם הדברים ולא פירש על איזה סוג חולה שאב"ס המדובר, ולעצם ההוכחה הרי יש לדחות ולומר דבגמ' שם המדובר כשהעשייה היה כרוך בחילול דאורייתא).

(י) **ואולי** יש להסביר את המרגלא בפומא דאינשי לומר דאם כבר התחיל לעסוק ברפואות קודם השבת מותר לו לעשותה בשבת" שמוכר הגרש"ק, גם בכזאת. מפני דאימתי אסרו לקחת רפואה בשבת היינו דוקא היכא שהלקיחה בשבת יש בה

אחרים, להתיר גם אז לשחוק וכנ"ל.

ומזה, דהוכחת הגרש"ק ז"ל מדין החזרת רטי' ג"כ אינה הוכחה כלל, דבשם הרי איכא היכרא בזה גם כלפי הרואים, שרואים בהדיא שרק מחזיר רטי' שכבר הונחה עליו מע"ש, ועל כן בהיות דאיכא היכרא בכך לכו"ע שפיר כותבים התוס' דאין בשם בכה"ג החשש של שחיקת סממנים, אבל משא"כ באכילת או שתיית רפואה הרי אין כל היכרא כלפי הרואים שהתחיל בכך עוד קודם השבת, כמובן, על כן בכל כה"ג הסברא נותנת לומר שלא משנה כלל מה שהתחיל קודם ושפיר קיימת גזירת חכמים גם על בכה"ג, ואולי התכוון לזה גם הגרש"ק בעצמו במ"ש "ואף שיש לדחות דאינו דומה ממש לרטיה", אבל לפענ"ד גם דמיון אין לבשם דאין הנידונים שוים כלל.

(טז) **ומצאתי** בספר ארחות חיים על או"ח סי' שכ"ח אות כ"ז בהגהות מהרש"ם שכותב ג"כ להשיג על ספר החיים בכנ"ז בקצרה, דמה דמדמה לה לדין רטיה דלהחזיר שרי הוא תמוה דהתם היתה מונחת בשבת עצמו משא"כ כאן, והיה אפשר לחשוב שכונתו לחלק בזה בכנ"ז, אך מציין שם דמיון לחילוקו לסי' רנ"ג ס"ב בהג"ה בשם הר"ן, ומזה משמע שאין כונתו להאמור.

ועוד זאת כותב המהרש"ם שם להביא הוכחה נגדית לדברי המהרש"ק מהא דשבת ק"מ ע"א ולעיל סי' שכ"א סי"ח דבדליכא סכנה גם בכה"ג אסור ע"ש וכן בדע"ת על או"ח הנדמ"ח עיי"ש.

ולפענ"ד נראה דאי משום הוא לא אריא. ראשית בשם אין האיסור מתבטא רק בלקיחת הרפואה כי אם גם במעשה ההכנה של שריית החלתית שאסרו זה משום, "שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול" כדאייתא בגמ' שם, ויעוין גם בביאור הלכה בסי' שכ"א שם ד"ה שדרך, ועל כן י"ל דמשום כך חמור שם ביותר, ומשא"כ בהיכא שלא טעון שום פעולת עשייה של מעשה דחול להכנת הרפואה וליכא רק כי אם הלקיחה בלבד שהתחיל בה ממקודם, ושנית, מצאתי בחידושי הר"ן על שבת שמביא בשם י"מ דזה שנאמר בגמ' שם דכיון דאישתי חמשא ומעלי שבתא אי לא שתי בשבת מסתכן, דמסתכן דהכא לאו דוקא אלא מצטער מחמת חליו וכו' ע"ש, וא"כ לפי"ז אדרבא מדברי הגמ' בשבת שם תהא סייעתא לדברי הגרש"ק ז"ל, דבהתחיל ממקודם אם מצטער מחמת חליו כשיפסיק מלקחת בשבת דאזי מותר לו שפיר להמשיך לקחת גם בשבת.

ולדעתי יש מקום לומר דגם הרמב"ם פירש בכדברי הי"מ הנ"ל. דבפרק כ"ב מה' שבת ה"ז כותב בזה בלשון זה "ואם שתהו ביום חמישי וששי הרי זה שורה בשבת בצונן ומניחו בחמה עד שיחם ושותה כדי שלא יחלה אם פסק מלשתות", הרי שלא הזכיר הרמב"ם דבר מחשש סכנה שיכול להיות באי השתייה,

כשלעצמה בכדי להביא לו התרופה, דאו רק או הוא גזרו גזירת שחיקת סממנים, דבידיעתו שזה יביא לו התרופה יבוא מתוך בהילות גם לשחוק סממנים אם יצטרכו לכך, אבל בהיכא שקבע הרופא שלקחה של יום אחד בלבד לא תביא לו הרפואה וצריך לזה כמה וכמה ימים, אזי לא נחשב זה כלקחת תרופה בשבת, אם לא שהיום האחרון של לקחת התרופה חל בשבת אזי י"ל דאסור גם בכגון דא בהיות שיוצא שכאילו המכה בפטיש של תועלת הרפואה נעשה ביום השבת שהוא היום האחרון של גמר הלקיחה.

אסמכתא לדברי מצאתי בספר קול סופר על המשניות בפ"ד דשבת אות ס"ח דכותב שם וז"ל: ת"ח אחד שאנני במרחץ קארלסבאד כפי חול' לא יוכל לברך על צוקער אם צריך לברך על מים חמין ששותה, ואמרת' לא יברך דהוא רק שתיה לרפואה ולא נשמע שישתה אדם אותו לצמאון, והקשני א"כ איך שותים אותו בשבת הלא ניכר ששותה רק לרפואה וצ"ע, ואמרת' אולי אין אסור לרפואה רק אם פועל רפואה מיד כמו במי דקלים וחומץ וכדומה, אבל מי קארלסבאד שלא יבוא רפואה רק ברוב ימים אשר ישתה כמה כוסות בכל יום לכה"פ חודש ימים א"כ לא נאסר הגם שיצורף גם שתיות שבת לרפואה עכ"פ אין שתיות שבת מרפא מיד עכ"ל. הרי שהגאון בעל קול סופר ז"ל נטה כבר קו בזה לצדד להתיר בהיכא שאין שתיות הרפואה בשבת מרפא מיד, אלא שיש לחלק בדבריו אמורים בהיכא שהשתיה של שבת אינה עושה עדיין כמעט כל פעולה והיא מתבטלת כלפי השתיות המרובות שצריך לשתות עוד בימות החול עד שיביאו לידי תועלת ריפוי, הגם שזה דוחק לומר כן משום דאם כן הרי נתת דבריך לשיעורין [ובענין דינא אי יש לברך על מים מינעראליים ששותם לרפואה, מצינו שכבר ישבו על מדוכא זאת עוד כמה גדולים בדור שלפנינו בשומר ציון הנאמן, דבמחברת כ"ב העיר ראשונה על כך הרב ר' יצחק דוב הלוי באגבערגער, דלפי מ"ש הגר"א בשנות אליהו דו"ש השותה מים לצמאון וכו' פירוש דוקא לצמאון אבל שלא לצמאון אין לברך כלל, לפי"ז השותה מי מעינות עקורין מינעראל-וואסער לרפואה לא היה לו לברך, והרב ר' יעקב עיטטלינגער (בעל ערוך לגר) חוזה בשם את דעתו דכיון שיש להם טעם שהחיד נהנה ממנו דינם כשאר משקים וצריך לברך עליהם אף ששותה לרפואה, והוסיף לחוק דעתו במחברת כ"ט, סתר דברי שכנגדו שם שכתב לומר שלא יברכו בשום גוונא, והעלה שנית שהכל תלוי בטעם והנאת חיד ולכן המים החמוצים שיש להם טעם שהחיד נהנה ממנו מברך עליהם שהכל אף ששותה לרפואה, ורק בשותה מים קרים שאין להם טעם לרפואה וכש"כ אותם שטעמם רע מר וגפרית אין לברך עליהם, (והדפיס דעתו זאת גם בספרו בנין ציון

סי' י' ע"ש), ובמחברת ל"ב חזר הרב באמבערגער לחוק דעתו שלא לברך דלכה"פ מספק ברכה לא יצאנו, ובמחברת מ' כתב עוד גדול דעתו לעמוד לימינו וכפסק דינו של הרב עטטלינגר עיי"ש, ועוין בשו"ע או"ח בסי' ר"ד סעיפים ה' ט' ובנו"כ ובמ"ב ובהמובא בזה בספר ארחות חיים החדש שם עיי"ש ואכמ"ל יותר].

עכ"פ להלכה נראה דכל שיש מקום להניח שבאי המשכת לקיחת הרפואה בשבת תביא לו לידי מכאובים היוצאים מגדר מיהושים בעלמא או שיצטרע מזה, אזי כדאי הגרש"ק ז"ל לסמוך עליו ולהורות להתיר המשכת לקיחת הרפואה גם בשבת, ובפרט כשנצרך לזה לסניף גם מה שהבאנו לעיל בדברינו מה שיש מקום בכלל לצדד צדדי היתר על כגון הרפואות שבזמנינו שיחיד אינו יכול לעשותם, [ועוין גם בשו"ת יוסף אומץ להחיד"א ז"ל סי' מ' מה שמדגיש בנידונו ג"כ דבר היתר מה שכבר התחיל ברפואה קודם השבת, הגם שבשם המדובר בפחד דאגה באי הלקיחה שיכול לגרום לו שיסכן עיי"ש, וכך הועתק בשמו גם בספר חסד לאלפים סי' שכ"ח סעיף י"ט עם ההדגשה דמה גם דכבר התחיל הרפואה זו קודם השבת ע"ש].

(ח) **ולבסוף**, יש לדעת כי ישנו סוג מרפא מיוחד שאיסור השתמשותו בשבת לשם ריפוי וטיפול במיחושים הוא לא רק בגלל הגזירה של שחיקת סמנים, אלא איסורו הוא משום ביטול עונג שבת, באופן שחמור יותר מיתר התרופות שאיסורם רק מכה הגזירה וזה איסורו מכה עצמיותו, ובאופן שבמקרים מיוחדים יש אפילו מקום משום כך לומר שאסור להשתמש בו גם בע"ש בהיות שבגרמת זה יבוא לו אח"כ בשבת ביטול עונג שבת, וכדיבואר.

למצאית איסור סוג מרפא מיוחד זה אנו למדים מדברי הרמב"ם בפרק כ"א מה' שבת הכ"ט שפוסק וז"ל: אין רוחצין במים שמשלשלין ולא בטיט שטובעין בו ולא במי משרה הבאשים ולא בים סדום, ולא במים הרעים שבים הגדול מפני שכל אלו צער הנ וכתוב וקראת לשבת עונג לפיכך אם לא נשתהה בהם אלא עלה מיד אע"פ שיש לו חטטין בראשו מותר עכ"ל, יעוין שם במ"מ ציון המקורות לכך בשבת ד' ק"ט וד' קמ"ו, וכן במרכבת המשנה שמבאר דרש"י פירש משום רפואה ורבינו סובר משום צערא מדנקיט מים רעים שבים ותו דאי משום רפואה אפילו לא אשתהו אסור לבעל חטטין וכן הך דקורדומ' דמשום צערא מדמה רבינו להנך בדאשתהי דוקא עיי"ש, הרי דהרמב"ם פירש דכל הנך הנאמרים בזה בגמ' לאיסורא הוא בעיקר משום צערא וביטול ענג שבת, וממילא כל כהנך אסורים אפילו בגוונא שאינם מרפאים אלא משקיטים המיחושים בהיות שמיתה מצערים את הלוקחם.

שנקראו פילן שצריך ליקחם לדברי הרופא משך עשרה ימים רצופין ואם יפסיק יום אחד לא תפעול הרפואה כלום אם מותר ליקח בשבת. הנה לכאורה לא מובן צד ספק ההיתר בזה אלא דאולי מצד הפסדו הגדול בחולי זה שלא יוכל להרפא בדרך הטבע מצטער ביותר בשביל זה שלכן אולי יתחשב כמיחוש שמצטער טובא שנוכר ברמ"א סימן שכ"ח סעיף י"ז, אבל הא אין הטעם מצד הצער אלא משום שנחלה כל גופו מצד הצער מחמת שאינו יכול לסבול הצער, ולא מצד צער בעלמא שמצטער על מה שלא יתרפא אף שזה לאינש צער גדול אין להתיר, ואם הוא איש כזה שמחמת שלהתרפא בהפילן צריך עשרה ימים רצופין שא"א בלא שיקח גם בשבת לא יוכל להתרפא יחלה מצד זה בחולשת העצבים שקורין נערוון שיהיה חשש להמחלה שנקרא נערוון ברעק דאן הוא ודאי בדין מיחוש שמצטער כל גופו שיש להתיר שיקח בשינוי קצת השייך לשנות גם ברפואת לקיחת הפילן אף שלא שייך שינוי בהבליעה, דהוא כהסברא השלישית שם, ואם א"א בשינוי יש להתיר גם בלא שינוי כשיטה ראשונה שם, אבל אין מצוי אנשים כאלו ובסתם בני אדם יש לאסור.

וזה נראה שהיתה כוונת אביך מהר"ר אהרן צבי שליט"א, לתרץ בביצה שהוא משום דנאכל חי שהוא כתירוץ הנשמת אדם במליח הישן וקוליים האיספנין, ולמה שבארתי בכוונת תירוץ הנש"א לא קשה מהא דביצה יש בה משום בשולי עכו"ם דאף דכיון דנאכל רק ע"פ הדחק כשהוא חי יש בזה איסור בשולי עכו"ם מ"מ מועיל זה לסלק ענין מלאכת מכה בפטיש דזה עושה דשוב ליכא גמר מלאכה מאחר דזה אוכל כך וזה אוכל כך כדלעיל.

אבל קושית באור הלכה משויי אוכלא משוינגן לר' יהודה בדף קנ"ה ולא מחייב משום מכה בפטיש לכאורה היא קושיא עלייהו, ולכן היה מסתבר לדינא כבאור הלכה, אבל עכ"פ אין לנו לדחות דברי הלבוש והפמ"ג והנש"א בשביל זה ולכן הוא קצת ספק לדינא.

ודברי הצפנת פענח שהביא כתר"ה דכל דבר שנתבשל בחמה הדר כמו בדם שנקרש בחמה שאיתא במנחות דף כ"א דהדר, ודאי צדק כתר"ה דמוקשין מאד דברור דלא הדרא ביצה וכל דבר שנתבשל ע"י חמה לכתחלה, ול"ד לדם שנקפה קודם שנתבשל ולאחר שנקפה שוב אינו מתבשל שלכן הדר לכתחלה.

ומאחר שאיכא איסור בשול בתנור זה יצטרכו לעשות הכירא כעין גרופה וקטומה לתנור דאש להיתר שהיה.

והנני ידו מוקירו ומברכו באהבה.

משה פיינשטיין

חולת שמותר ליקח רפואה בשבת ויש לו גם מיחוש וחולי שלמחלה זו היה אסור ליקח רפואות אם הותר לו גם ליקח הרפואה להמיחוש

ובחולה שמותר לקחת רפואה בשבת ויש לו גם מיחוש וחולי כזה שאסור בשביל מחלה זו לקחת רפואה, אם מכיון שהותר לו לקחת רפואה בשביל המחלה הותר לו גם ליקח הרפואה בשביל המיחוש החולי שהיה אסור בשבילו או שלא הותר, מסתבר שאסור אף שלא ידוע לי ראייה ע"ז, דאין טעם להתירו, דהא צריך מלאכה אחרת בשביל הרפואה דהמיחוש ויש לחוש לשחיקת סממנים והבשול וההוצאה לרה"ר שבשביל רפואה זו שצריכים ביחוד והוא ממילא בכלל הגזירה, אך אם בשביל המיחוש א"צ לרפואה אחרת רק ליקח יותר מרפואה זו עצמה, יש מקום להיתר דאולי לא שייך כל כך גזירה שמא ירבה דלא מצוי זה כ"כ שנגזור בנה, ובכלל איסור דלקיחת רפואה שהוא בשביל שחיקת סממנים וכדומה שהוא ביחוד בשביל רפואה זו ליכא כיון שבזו לא

סימן נג

בחולת שאין בו סכנה שהתחיל ליקח הרפואה בחול וצריך ליקח עשרה ימים רצופין אם יש מקום להתיר ליקח גם בשבת

ג' אלול תשכ"ח.

מע"כ ידידי הרה"ג מהר"ר אפרים גרינבלאט, שליט"א.

בדבר חולה שאין בו סכנה באופן שאסור לו ליקח רפואה בשבת והתחיל לקחת בחול כדורי רפואה

הרגילים מ"מ מאחר שמרן החזו"א ביקש מצוה למלאות מיד את בקשתו, וכן הי' באמת שהמים מהחבית היו רק לשמושי כשהייתי מתפלל שם בשבתות.

נוטלין ידיים לפת מהמקוה

רי"א. שמעתי מאחד מב"ב של מו"ר זצוק"ל כשהיו כלים בשבת ויו"ט המים שהכינו מבעוד יום בבית מו"ר, אז נטלו ידיים לסעודה מהמקוה שבביתו.

מו"ר לא התרחץ עם שום סבון

רי"ב. מו"ר (שליט"א) זצוק"ל לא התרחץ בשום סבון אף כשר מעת שהכרתיו, ואמר לי שלא מתרחץ עם סבון מחשש המבואר בבה"ל דלהלן (כנראה היות ובשנים ההם הי' קשה להשיג סבון כשר ולכן התנזר לגמרי מרחיצה בסבון כידוע מדרך הנהגתו כשיש שאלת כשרות על מצרך מסוים כבר לא משתמש יותר בסוג הזה אף שבררו את כשרותו) ולכלוך שהי' חוצץ ידו לנטילה הוריד עם אבן מיוחדת לכך, מו"ר הראה לי איך לנקות עם האבן, ואעפ"כ גופו הקדוש נקי וזך וצח, תורתו וקדושתו וטהרתו מטהרים ורוחצים ומצחצחים את גופו.

אמנם מרן החזו"א זצוק"ל הי' רוחץ את גופו הקדוש והטהור בסבון כשר (עי' סי' שכ"ו סע' י' בה"ל ד"ה בשאר חלב וכו').

רפואה בשבת

רופא

רי"ג. אמר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל בשם מרן החזו"א שאין לאסור לרופא הנוסע בשבת לחולה לחזור עם מכוניתו לביתו כדי שלא להכשילו לעתיד שיסרב לנסוע בשבת לחולה.

תרופה לכמה ימים

רי"ד. סיפר לי הגר"נ שליט"א הוראה ששמע ממרן החזו"א זצוק"ל כל רפואה שצריכים לקחתה ברציפות כמה ימים (אף פחות מז' ימים) מותר להתחיל לקחתה מיד

ולהמשיך לקחתה אף בשבת והטעם דרך במיחוש בעלמא אסרו רפואה בשבת משום דיעבור מעצמו אבל במחלה אף שאין בה סכנה לא אסרו לקחת תרופות דחז"ל לא אסרו במקום מחלה, ואם צריך לקחת תרופות כמה ימים א"כ אין זה מיחוש בעלמא רק בגדר מחלה ומותר, ספרתי ע"כ למו"ר והתיר על סמך כן כדלהלן, (ע"י סי' שכ"ח)

עוד מענין הנ"ל ובתרופתו של מו"ר

ר"טו. הוי עובדא באחד שהיו לו כאבים בבטן וכאבים בעת הטלת מ"ר ובדיקת שתן היתה בסדר, אמר מו"ר (שליט"א) זצוק"ל שיקח דורביוטיק (טבליות פנצלין) דמסתמא יש איזו דלקת, והורה כן בעש"ק ואמר שיקח גם בשבת במשך חמשה ימים ואמר מו"ר אף שנתן את התרופה מדעתו בלי הוראת רופא מ"מ יקחנה גם בשבת והוסיף מו"ר וכי כל תרופה שרופא נותן האם בטוחים שתועיל הלא ג"כ רק ספק, ונימק היתרו: (א). דעת המהרש"ם ברפואה שצריכים לקחת ברציפות כמה ימים נוטה שמותר לקחת בשבת. (ב). מיחוש חזק הוי כנפל למשכב שמותר לקחת תרופה, (ג). היות והרופא אינו יודע מה המחלה וכאן הוי מהשינים ולפנים ואף שכאן לא הוי מכה מ"מ הוי ספק פקו"נ היות והרופאים לא יודעים מה זה, (ד). החי"א שסובר דפקו"נ פירושו אף אם אחד מעשרת אלפים מת מדבר זה, וכאן הוי ספק מה זה, בצירוף כ"ז וסמיכה על המהרש"ם התיר בשופי לקחת את הדורביוטיק גם בשבת, ואח"כ ספרתי למו"ר מהוראת החזו"א זצוק"ל הנ"ל ושמח מאד ואמר עכשיו יש לי היתר בריווח לכל השואלים בענין זה שבאים לפני, ואמר לחולה הנ"ל בפסקנות תיקח התרופה בשבת, והוסיף מו"ר עד עתה תמיד הססתי אם להתיר לקחת בשבת אף תרופה שצריכים לקחת ברציפות יותר משבוע, וכן התיר גם לי מו"ר ע"ס פסקו של מרן ואמר לי תקח את התרופות גם בשבת.

תרופה שמו"ר נתן לקחתה בשבת

ר"טז. אד"ב תשד"מ, בשבת היו לי כאבים בכליות כתוצאה מאבן או חול בכליות ואמר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל שאשתה מי וישי ואף להתחיל לשתותם בשבת משום שכליות פקו"נ והוסיף מו"ר שגם חולה שאין בו סכנה אם חלה כל גופו אין גזירת סממנין (מו"ר הוא שנתן לי את התרופה של מי וישי לכאבים בכליות ות"ל לאחר ששתיתי כמה ימים הכאבים חלפו).

תרופה שלוקחים פעם ביום

ר"יז. אמר לי מו"ר תרופה שלוקחים פעם ביום יקח לפני הדה"נ בע"ש ובשבת לאחר הבדלה, ושאלתיו הלא הפסק יותר מעשרים וארבע שעות ואומרים הרופאים שצריכים לקחת תוך עשרים וארבע שעות ואמר לי ששעה שעתיים יותר לא משנה ודרך

לגלות, (כ) מתר לגלח במועד (תרומת הדשן סימן פז): ח. ^[א*] כל אדם מתר (כא) לטל שפה בחל המועד. הגה אפלו בפרהסיא. ומת' לת' ולס'ק ראש במועד אף על פי שמשיר שער, ואין בזה משום (כב) גלות (מרדכי ריש מועד קטן):

כ שם יח ויבגרסת הרי"ף ורמב"ם, כמו שכתב הרב המגיד שם בפרק ז.

תקלב נטיית צפרנים בחל המועד. ובו ב' סעיפים:

א. מתר לטל צפרנים, ^[א*] בין דיד בין דרגל, (א) אפלו במספרים. הגה אכל (ב) יש מחמירין ^ו וואוסרים, וכן הוא המנהג להתמיר שלא לטלן (ג) בין בספיין בין במספרים, אם לא לצרף מצות טבילה (ד) שנוטלן כדרך בחל (סמ"ק ותוספות): ב. (ה) כל רפואה מתר בחל המועד:

א ברייתא מועד קטן יז ורבי יוסי, טור בשם הרי"ף ורא"ש. ב תוספתא. כתובה הרי"ף ורא"ש בפרק קמא מועד קטן.

באר היטב

י. שפה. בין בתער בין במספרים, עלת תמיד, עין שם, אפלו אינה מעכבת האכילה, ומכל שכן דמתר לגלח לצרף המפה, עין מגן אברהם:
ב. וואוסרים. ופשוט דכל הני דמתרין לגלח מתרין לטל צפרנים, מגן אברהם. ולי נראה דאסור, דצפרנים יכול לטל בכל מקום, ודוק, באר היטב אשר לפני. ובשו"ת נהר שלום סימן נו מתיר למי שזהיר לנטלם בכל ערב שבת לטלם בחל המועד בערב שבת. וכתב המגן אברהם, ונראה לי אם נוטלם בערב יום טוב מתר לטלן בחל המועד, דהא וכוונתו הם מתיר בזה אפלו לגלח, עין שם: ג. בספיין. משמע בידו או בשניו ג. טבילה. עין מה שכתבתי ביו"ד דעה סימן קצח סעיף קטן יא:

שערי תשובה

כתב יד, אף בנדע ביהודה סימן יד דעתו לאסור וכתב שכן מפרש ברש"י, ובמחזיק ברכה פ"ב לישב דברי רש"י שאין הכרע מזה, ומכל מקום אין להקל כי אם לצרף גדול, וכן בספר בית דוד סימן שיב נראה דאסור, עין שם. ועין בנדע ביהודה שם שכתב, דיש לומר דאף אם הוא תוף שלשים על אביו בערב הרגל אלא שהגיע שער גערה ונערו בו חבירו, יש להתיר להסתפר בערב הרגל, אלא שכתב שאינו חותב רק להלקה ולא למעשה, עין שם, ולכן יש להתמיר גם בזה כשאין צרף גדול, ועין לקמן סימן תקמח מה שכתבתי שם בשם שו"ת שמש צדקה:

מתר. וכתב ריא"ז, הנוטל צפרניו בשניו אין בו משום מאוס:

משנה ברורה

(כ) מתר לגלח במועד. אפלו "חזר בתשובה קדם הרגל והיה יכול לגלח מקדם, אפלו הכי שרי בדיעבד, שהרי אין מצרפין אותו לכל דבר שבקדשה עד שיגלח: ח (כא) לטל שפה. בין ^{טו} במספרים ובין בתער, ואפלו אינה מעכבת האכילה [אחרונים]. ומי שיש לו שחין בראשו, מתר לגלח השער אפלו בתער לחי אדם, ועין בבאור הלכה (אות ג). ומת' להקז' דם שקורין קע"פ ועצ"ן [ארחות חיים]: (כב) גלות. וכן כל רחיצה מתר [הגאון ר' עקיבא איגר]:

באר הלכה

ח ^[א*] כל אדם מתר לטל שפה. עין במגן אברהם שהוכיח דמקום מפה שעל היד, אפלו כשאינו נוגע לפקוח נפש, מתר להעביר השער, ועין במחצית השקל. ומשמע לכאורה מנה דאם היה זה בראשו אסור להעביר השער, ועין בחיי אדם שיהביא ראיה מתוספתא פסחים פרק ג דאפלו בראשו מתר ונדח לשונו שם, מי שעלתה לו מכה בראשו מתר להסתפר במועד, ולפי מה שמפרש שם במנחת בכורים, פונת הבריתא הוא היכי דנתרפא במועד, ולכך מתר מפני שלא היה יכול לגלח מקדם מחמת המכה, ואם פן אין שום ראיה לדברי החי אדם. ואגב אעיר קצת כמה שהקשה המגן אברהם על דברי הלכותי פרדס דמשמע מנה דכשאינו נוגע לפקוח נפש דאסור, וזה אינו, לפי מה דקיימא לן דאפלו שפה שאינו מעכבת האכילה מתר. ולעניות דעתי, הלכותי פרדס שכתב שער שבמקום הקזת דם כרבדא דכוסילתא, מורי בהקזת דם שקורין קע"פ ועצ"ן, דגם שם המנהג להעביר תחלה השער ממקום הזה ואחר כך מכה בזה המקום כרבדא דכוסילתא, ולהכי מתיר רק משום דנוגע לפקוח נפש, ומהתוספתא שיהביא החי אדם ראיה להקל כבר דחינו, דאפשר באורו כמו שמפרש במנחת בכורים, וכנ"ל. ועל כל פנים היכי שהיה יכול להעביר השער קדם יום טוב, אפשר שאין להקל בשחין שבראשו ומה שהבאנו בשם ארחות חיים להקל לענין קע"פ ועצ"ן, אפשר דהוא מורי באפן שאין צריך לגלח השער מקדם, או דמורי שנתהוה לו ההקזת לזה בחל המועד, או דסבר פלקוטי פרדס דנוגע זה לפקוח נפש, ולכך כל זה, היכי שהוא צריך לזה כדי שלא יכבד עליו החלי, כבר מבאר בסימן תקלב דכל רפואה מתר בחל המועד ואפלו לחולה שאין בו סכנה, כמבאר שם במשנה ברורה, והוא הדין היכא שיש לו שחין בראשו ומצטער כל גופו על ידי זה, גם כן חשוב כחולה כנ"ל בסימן שכח, ומת' לעשות לו רפואה:

תקלב א (א) אפלו במספרים. וכל שכן בספיין או ביד ובשניו דמתר: (ב) יש מחמירין וכו'. דסוברין ^א דבזה שיף גם כן הטעם כדי שלא יכנס למועד כשהוא מגול, ויחתיכם בערב הרגל. וכל הני דמתרין לגלח הנ"ל בסימן תקלא ^ב מתרין לטל צפרנים. ואם נטלן מערב יום טוב ^ג מתר לטלן בחל המועד, דהא יש מתירין לעולם כשגלח מערב יום טוב, ואף דאנן לא קיימא לן כן, כנ"ל בסימן תקלא סעיף ב, מכל מקום לענין זה דיש בלאו הכי הרבה דעות להקל, אין להתחמיר: (ג) בין בספיין כו' אכל ^ד בידיו או בשניו מתר. הנוטל צפרניו בשניו, אין בהן משום מאוס [גמרא]: (ד) שנוטלן כדרך בחל. רוצה לומר, אפלו על ידי עצמן, ואין צריך על ידי זכרית כמו לענין אשה שהיא אכלה [ביו"ד דעה סימן שצ סעיף ו], מאחר שיש מתירין בכל ענין [הג"א]: (ה) כל רפואה מתר בחל המועד. הינו, שמתר לעשות אפלו מלאכה גמורה לצרף רפואה, ואפלו לחולה שאין בו סכנה, הא ביום טוב אסור אפלו לשתות דבר שהוא משום רפואה, גזרה אטו שחיקת סממנים [מגן אברהם ופרי מגדים]:

תקלב א ^[א*] בין דיד בין דרגל. רוצה לומר, אפלו דרגל דלא מאיס אם יתגדל גם כן מתר ונחלת צביון:

שער הציון

ז יד. כן מוכח ממגן אברהם ונהג"א שנקטו לדינא כתרין ראשון של תרומת הדשן, עין שם: ח טו. דעל ידי גדול שפה לא יהיה מגול, ועל כן לא הכריחוהו לגלחו מערב יום טוב, ומכל מקום צריך לומר דזה נקרא יפוי ותקון הוגף וצנף המועד, דאי לאו הכי יהיה אסור מטעם מלאכת גווז בחל המועד. ומגן אברהם בסעיף קטן יב משמע, דלא אסרו כי אם בגלות הראש, אכל בשאר אברים מתר לספר, וצריך עיון קצת:

תקלב א א. לבוש: ב. מגן אברהם. ומה שהשיג הבאר היטב דהא היה יכול לטל בכל מקום שהוא, זה אינו, דהא שם גם כן היה יכול לגלח כשהיה ביד ישנאל, ועל כרחק הקלו משום דבעת צער אין דעתו לגלח, והוא הדין בזה: ג. מגן אברהם ושאר אחרונים: ד. אחרונים: ה. פרי מגדים וחי' אדם בסוף כלל קי:

תרנוב: ו. מדביק רוח למצוץ דם לרפואה.

כגון אמת המים, וסכר את אמת המים בכניסה וביציאה, מותר ליקח ממנה דגים ביום טוב, כיון שהם ניצודים ועומדים שם^(ל). וכן אם היו המים צלולים שרואים בהם את הדגים מותר ליקח מהם ביום טוב^(לא). ומותר לברור להוציא את התולעים שבדגים ביום טוב, ואין בזה משום כורר^(לב). ודגים שמחוסרים צידה שהם מוקצים, אין נותנים לפניהם מזונות, סמוך להם ממש, שמא יבא ליקח מהם ביום טוב, וכל מה שאסור לאכול אותו, אסור לטלטלו ביום טוב^(לג). ומכל מקום מה שנוהגים כיום לקנות דגים מערב יום טוב ולהניחם בכלי מלא מים, מותר לתת לפניהם מזונות^(לד). וכן המחזיקים אקווריום בביתם שבתוכו דגי נוי מותר לתת להם מזונות ביום טוב, כיון שאין להם מזונות ממקום אחר^(לה). וכן תרנגולות המטילות שנמצאות כלול מותר לתת לפניהן מזונות^(לו).

ז. מי שיש לו מיחוש באחד מאיבריו ביום טוב, מותר ליטול גלולה או לשתות סמים מרים לרפואתו, אפילו ביום טוב ראשון. ומותר לאכול ולשתות ביום טוב לרפואה אוכלים ומשקים שאינם מאכל בריאים. אבל אין להתיר לעשות ביום טוב לצורך רפואה, מלאכה דאורייתא שלא הותרה לצורך אוכל נפש^(לז).

רעק"א פ"ק דביצה (יד:), ובשו"ת חשב האפוד ח"ב (סי' מד). ודו"ק.

לג) תוס' (ביצה כג:). ש"ע (סי' תצז ס"ב). וברחוק קצת מהם מותר. מג"א וש"א.

לד) דרכי משה (סי' תצז סק"א). לבוש. עטרת זקנים. וזה פשוט, שהרי אינם מחוסרים צידה כלל. וע"ע בכף החיים (שם ס"ק יא).

לה) על פי טעמו של הדרכי משה שם.

לו) עיין פרי חדש ומשנה ברורה בביאור הלכה ובכף החיים (סי' תצז ס"ק יא). ודו"ק.

לז) בדין רפואה ביום טוב

הנה מרן בש"ע (סי' תקלב ס"ב) פסק, כל

רפואה מותר בחול המועד. וכתב המג"א,

פירוש, שמותר לשתות דבר שהוא משום רפואה, ומשמע שביום טוב אסור לשתות. ע"כ.

ולכאורה הרי איסור אוכלים ומשקים לרפואה

בשבת הוא גזרה משום שחיקת סממנין, והרי

ביו"ט הותרו שחיקת תבלין ומלח, כדאיתא

המחובר, כמו שאמרו בירושלמי (פ"ו דשבת ה"ב) הדין דצייד כוורא וכל דבר שאתה מבדילן מחיותו, חייב משום קוצר. וע"ע בחידושי הר"ן. ובספר צרור החיים עמוד קלט. (ובשאלות סי' נ שהוא כתולש מן המחובר. וע"ע ברמב"ן במלחמות פ"ג).

ל) סי' תצז ס"ה. ועיין בפרי חדש שם שהעלה שהעיקר כהרמב"ם להתיר כשאינם מחוסרים צידה, ודלא כהרמ"א בהגה (סעיף א'). ושכן דעת הראב"ד והרשב"א להקל. ע"ש. לא) מגן אברהם (סק"א) ע"פ טעם הראב"ד. וכן פסקו האליה רבה והפמ"ג. ודלא כהגאון ר' זלמן בקו"א.

לב) שו"ת חשב סופר (חאו"ח סי' ה). ועיין כיו"ב בשו"ת זרע אמת ח"ג (ס"ס נב).

ומוקצה ליכא בנטילתן, שהותר לצורך אוכל נפש, וכדין ברירת פסולת מתוך אוכל שמותר

ביו"ט. כמבואר בש"ע (סי' תקי סעיף ב). וע'

בתוס' שבת (קמב:) ד"ה שאוכל, ובתוספות

ולפ"ז אין הכי נמי שמותר לשתות רפואה ביו"ט, ולא אסרינן גזרה משום שחיקת סממנים. ודלא כהמג"א. וכמ"ש הרא"ם הורוויץ הנ"ל. וכן מוכח בספר ידיו של משה (סי' תצו, דפ"ז ע"ד), שאין לפרש שלא התירו לכחול העין אלא ביו"ט שני, ולא בראשון, שא"כ למה אמרו, היכא דאיכא סכנה לא מבעיא לי דאפילו בשבת שרי, הי"ל לומר דאפילו בשבת ואפילו אב מלאכה שרי, אלא ודאי דמשמע דמיירי לעשות הסממנים לרפואה ע"י שחיקת סממנים, ולכן אמר היכא דאיכא סכנה אפילו בשבת שרי, ודומיא דהכי מתירינן בלית סכנה ביו"ט שני. ע"כ. וא"כ עכ"פ אין לגזור משום זה ביו"ט ראשון. וכיו"ב כתב בנחל אישכול על ספר האישכול ח"ב (סי' מג אות ד), דאע"ג דביו"ט שני נמי שרי רפואה ע"י שבות, ואפילו לא חלה כל גופו, הכא לא אתי לאשמעינן להתיר לשתות הרפואה, אלא קמ"ל שמותר לבשל ולעשות את הרפואה [בשחיקת סממנים] בחוה"מ, אע"פ שביו"ט אסור, דלא שייך מתוך דבר שאינו שוה לכל נפש. ע"כ. נמצא שגם לדבריו לשתות רפואה ביו"ט משרא שרי. אולם בשו"ת אמרי בינה (דיני יו"ט ס"ס ב) כתב, שמותר לבשל ביו"ט סמים מרים, ע"מ לשתותם, ואע"ג דלא הוה שוה לכל נפש אלא לחולים, והבריאים אינם שותים הסם המר, מ"מ כיון שהוא דרך אכילה ושתיה מותר, וכמ"ש להדיא בספר החינוך (פר' אמור), דלגבי אכילה לא בעינן שיהיה דבר השוה לכל נפש. ע"ש. ועינא דשפיר חוי להריטב"א (ביצה כב.) שכתב ח"ל: אמימר שרא למכחל עינא ביו"ט שני. פירוש ע"י ישראל, ולא חיישינן לשחיקת סממנים, שכיון שביו"ט מותר לשחוק תבלין ופלפלין לצורך אוכל נפש, להכי לא אסרו אלא בשבת ששחיקת סממנים אסורה מן התורה, ולית בהו "מתוך". ומ"מ ביו"ט ראשון אסרו כאן כשאין סכנה, מפני שאין דוע בבירור שתגיע לו ההנאה ביו"ט. ע"כ. ומוכח שרפואה ידועה, כגון

במשנה (ביצה יד.), ב"ה אומרים תבלין נידוכין כדרכם במדוך של אבן, והמלח במדוך של עץ. וכתב הר"ן שם, דמוכח שדיכת תבלין ומלח מלאכת אוכל נפש היא, ולא מכשירי אוכל נפש, דהא לא אשכחן מכשירין שאפשר לעשותן מערב יו"ט דלישתרו בשינוי ביו"ט, ומלח הא אפשר לדוכו מערב יו"ט, אלא על כרחין דמלאכת אוכל נפש הוא. ע"ש. א"כ אפילו נאמר דבמכשירי אוכל נפש לא אמרינן "מתוך", כמ"ש בשו"ת עמודי אור (סי' יד אות כב), מ"מ בשחיקת סממנים איכא למימר בהו מתוך שהותרה שחיקת תבלין לצורך אוכל נפש, הותרה נמי שלא לצורך, וצורך קצת כודאי שיש ברפואה, וא"כ מדוע יש לגזור איסור באכילת ושתית דבר שהוא לרפואה ביום טוב, והרי כל איסורו בשבת הוא משום גזרת שחיקת סממנים, וביו"ט אין לגזור מבע"מ מתוך. ובאמת שהגאון הרא"ם הורוויץ בהגהותיו לשבת (קלד.) כתב, שביו"ט ליכא איסור רפואה כלל, שלא גזרו משום שבות ביו"ט במקום צער. ע"ש. ויש לו סיוע מהגמרא (יבמות קיד.) אבא שאול אומר נוהגים היינו שיונקים מבהמה טהורה ביו"ט, ופרך, היכי דמי, אי דאיכא סכנה אפילו בשבת נמי, ואי דליכא סכנה אפילו ביו"ט אסור, לא צריכא דאיכא צערא, וקסבר מפרק כלאחד יד הוא, שבת דאיסור סקילה גזרו רבנן, יו"ט דאיסור לאו במקום צערא לא גזרו רבנן. ע"ש. וממ"ש בש"ע (סי' תקלב) הנ"ל ליכא ראייה לאסור, וכמ"ש הגאון משחא דרבנותא ח"ג (סי' תקלב) ח"ל: כל רפואה מותר בחוה"מ, פירוש אפילו רפואה שע"י מלאכה שיש בה שחיקת סממנים, אע"פ כן מותרת, והכי דייק לשון "כל", ודלא כהמג"א שפירש דהיינו לשתות רפואה. ועוד דמאי רבותא דיו"ט על חוה"מ, כיון שאף בחוה"מ אב מלאכה אסור. אלא ודאי כמו שכתבתי. ע"כ. וכן תמה הרב חיי אדם (בנשמת אדם כלל קי אות ב) ע"ד המג"א. ע"ש.

שאסור ביו"ט. ע"כ. וזכה לכוין לדעת הריטב"א, דאין הכי נמי שרפואה שניכרת תועלתה ביו"ט עצמו, מותרת אף ביו"ט. [איברא דחזו הוית להרא"ש מלוניל בשו"ת תמים דעים (סי' קב אות ג) שכתב, ונ"ל דדוקא מכחל עינא שרי ביו"ט שני מפני שהוא צורך כל נפש, שאף הבריאים דרכם לכחול עיניהם בכחול לחזק מאור עיניהם, אבל סתם צרכי חולה אינם נעשים אפילו ביו"ט שני אלא ע"י עכו"ם. ואפילו לר' יהודה שמתיר במכשירין לא התיר אלא דבר השוה לכל נפש. ע"כ. ומשמע דלא ס"ל כד' הריטב"א, אלא כל עשיית רפואה לחולה שאין בו סכנה, צ"ל ע"י עכו"ם, אפילו ביו"ט שני, ואפילו היא תרופה שמועילה ביו"ט עצמו. וצ"ע].

וכן בקדש חזיתיה להגאון רבי שמואל משלון בשו"ת עבודת הש"ם (חאו"ח סי' ד) שדן בזה באורך, וכתב, ואשר אני אחזה, דהא דמחלקינן בין יו"ט ראשון ליו"ט שני לגבי לכחול העין (בסי' תצו), אינו אלא לענין רפואה שנעשית במלאכה שלא הותרה מכללה ביו"ט, כמו לכחול את העין שהאיסור הוא משום כותב או צובע (עיין שבת צה.), משא"כ בשאר רפואות הנעשות במלאכה שהותרה ביו"ט כגון בישול והבערה, דאיכא מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך, וכן מעשים בכל יום שרופאים ישראלים מבשלים ביו"ט דברי רפואה לצורך חולה שאין בו סכנה, אף שיש כאן הבערה ובישול שלא לצורך אוכל נפש, ואין פוצה פה ומצפצף בדבר שנהגו לעשות בזמן הרבנים בדור שקדם לנו, והיינו מטעם מתוך, וכמש"כ. ורפואה לא גרעא מצורך קצת של הוצאת קטן וכיו"ב. ועוד נראה שכל שהוא דרך אכילה ושתייה שפיר יש להקל, כמ"ש בשו"ת אמרי בינה שאע"פ שרפואה לא הוי דבר השוה לכל נפש, אם הרפואה מידי דמיכל, אפילו היא ע"י סמים מרים מותר ביו"ט,

גלולה שהיא תרופה להשקמת כאב, מותר לשתותה ביו"ט. וגם למדנו מד' הריטב"א דשיך שפיר "מתוך" לגבי רפואה ביו"ט, אע"פ שאינה שוה לכל נפש. וכן מתבאר בשו"ת אבני נזר (סי' שצד אות ח), שאע"פ שהרפואה אינה שוה לכל נפש אלא רק לחולים, מ"מ סוף מחשבתו שיבריא מחוליו ויהיה בריא ככל האדם והבריאות שוה לכל נפש. ע"ש. [וכיו"ב כתב בשו"ת דרכי נועם (חאו"ח סי' ט) לגבי עישון סיגריות ביו"ט, שאין לאסור משום שאינו שוה לכל נפש, כדן המוגמר ביו"ט, שהרי כתבו התוס' (שבת לט:): דזיעה שאינה לתענוג אלא לבריאות נחשבת ששוה לכל נפש. והוא הדין לעישון סיגריות שיש בה בריאות לעיכול האיציטומכא, מקרי שוה לכל נפש. ע"ש. וכ"כ הגאון יעב"ץ בספר מור וקציעה (סי' תקיא), שהעישון שהוא לבריאות, ואינו לתענוג בעלמא, חשיב שוה לכל נפש, ולא דמי למוגמר שאינו שוה לכל נפש, שהוא רק לתענוג בעלמא. ע"ש. וכ"כ הגר"י אייבשיץ בספר בינה לעתים (הל' יו"ט פ"ד ה"ו, דף ל ע"ב), שהמעוררים על העישון ומדמים אותו למוגמר שאינו שוה לכל נפש, לא ראו החילוק שבתוס' (שבת לט:): דמה שהוא לבריאות ולא רק לתענוג בלבד, נקרא שוה לכל נפש. ע"ש. וכתב עוד האבני נזר (בסי' שצה אות ז), שאפשר שדברים אלו כגון מי דקלים וכו' שבתוספתא (פ"ב דמ"ק), לא היתה ניכרת רפואתם תיכף, אלא רק לאחר מכן, כעין מי מרינבאד שבשעת שתייתם יכבד החולי יותר מחמת העצבים, ורק אח"כ שינוחו העצבים ניכרת רפואתם. ושתיית דברים אלו הוה שלא לצורך המועד, ולכן אסרו אותם הראשונים, ובא ר' עקיבא ולימד, דמ"מ משום רפואה מותר בחוה"מ, אע"פ שאינם לצורך המועד, כמו שהתירו משום פסידא (דבר האבד), אפילו שלא לצורך המועד. וגם לשון הש"ע כל רפואה מותר בחוה"מ, כלומר אפילו שלא לצורך המועד. וזהו

ח. מוקצה אסור ביום טוב אפילו מה שמותר בשבת, כגון קליפות (של פירות) שראויים למאכל בהמה ועוף, ועצמות הראויים לכלבים, שמותר לטלטלן בשבת,

המג"א לאסור לשתות רפואה ביו"ט, אע"פ שאיסור שחיקת סממנים מה"ת לא שייך ביו"ט, מ"מ יש לאסור יו"ט אטו שבת, תדע שהרי הוצרכו להשמיענו שבחיה"מ מותר, אף שבודאי אין שום טעם לאסור בחיה"מ, ובע"כ משום דהוה סלקא דעתין לאסור בחיה"מ משום לתא דשבת ויו"ט וכו', ולכן הואיל והמג"א והפמ"ג והמשנה ברורה כתבו לאסור לאכול ולשתות סמי מרפא ביו"ט, אין להקל בזה. עכת"ד. ובמחכ"ת אין דבריו מוכרחים, שהרי ביבמות (קיד.) חילקו בין יו"ט לשבת, עכ"פ במקום צער. ולא גזרינן יו"ט אטו שבת. [גם הרי"ף בהלכות (ביצה כא:) כתב להתיר רחיצת כל גופו במים שהוחמו בערב יו"ט, מפני שלא גזרו אלא בשבת משום הכלנים, אבל ביו"ט מותר. וכן פסק מן בש"ע סי' תקיא ס"ב], ומה שהוצרכו להשמיענו דין זה בחיה"מ הוא על עשיית הרפואה ע"י מלאכה, ולא על שתיית הרפואה, וכמו שכתבו האחרונים הנ"ל. ועוד י"ל ע"פ מ"ש הגאון **עב"ץ בספר מור וקציעה (סי' תקלב), שאין כוונת התוספתא להשמיענו שיש להתיר רפואה לאדם בחיה"מ, אלא לאפוקי שלא נאסור שתיית מי זבלים ודקלים משום הצער של המים הרעים הללו שגורמים לשלשל הרבה, ויש בזה משום ביטול כבוד המועד, וסלקא דעתין לאוסרם משום שנוהג בויון במועד, בעיניו גופו בסמים אלו, תחת שמצוה לכבד המועד, ולהיטיב לבו, להיות אך שמח, ולא כואב וגונת, קמ"ל ההיתר משום שכר הרפואה וריוח הבריאות לגופו וכו'. ע"ש. וכיו"ב כתב בקצרה הערוך השלחן (ס"ם תקלב). ע"ש.**

וכמ"ש הרב החינוך פר' אמור דבמידי דאכילה לא בעינן שיהיה דבר השהה לכל נפש וכו'. ועוד שבכל דבר שגזרו עליו בשבת גזרה משום שחיקת סממנים, הרי ביו"ט הטחינה מותרת מן התורה, לדעת רוב הפוסקים, וא"כ נראה דלא שייכא גזרה זו ביו"ט, דגזרה לגזרה לא גזרינן. אשר מזה קשה לי טובא על המג"א (סי' תקלב), שאסר לשתות דבר לרפואה ביו"ט, ונראה שנתכוון למי שיש לו מיחוש ומתחזק והולך כבריא, והא דאי ליתא כלל, שהרי גזרת שחיקת סממנים אינה אלא בשבת ולא ביו"ט, והפירוש הנכון בדברי מרן הש"ע שכל רפואה מותר בחיה"מ, היינו אפילו הוצרך למלאכה לעשות הרפואה. וכן מצאתי להרב משחא דרבנותא ח"ג (הג"ל) שכתב כן. וכ"כ הגר"ד פארדו בחסדי דוד על התוספתא (פ"ב דמ"ק), שבחיה"מ אפילו צריך למלאכה בעשיית הרפואה מותר. וכ"כ הרב חיי אדם בנשמת אדם (כלל קי סי' ב). עכת"ד. וכן ראיתי עוד להגאון מהר"ש קלוגר בספר החיים (הל' שבת, סי' שכח פרק ו, דף מב סע"ב) שכתב, שנראה שביו"ט מותר לאכול ולשתות לרפואה מאכל ומשקה שאינם מאכל בריאים, כי עיקר הגזרה בשבת היתה משום שמא יבא לידי שחיקת סממנים, והרי ביו"ט מותרת שחיקת תבלין לצורך אוכל נפש, ומתוך שהותרה שחיקה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך, וצורך קצת איכא שהיא לרפואה. ועכ"פ אין כאן איסור תורה כלל. לכן אין לחוש ביו"ט לגזרה דשחיקת סממנים וכו'. עש"ב. והנה הגם שבשו"ת חשב האפוד (סי' קמו) כתב שיש ליישב קצת מ"ש

הַלְכוּת יוֹם טוֹב סִימָן תצו

ק.ג. באר הגזירה

ב מימרא דרבא ביצה ו.
ג מהא דאמימר שם כב.
ד ארחות חיים מעבדא
זרמי בר חמי חלון קי.

שְׁמֹזְלוֹל בּוּ, וְאִם הוּא צוֹרֵב דְרַבְנָן לֹא הָיוּ מַחְמִירִין לְנִדְוֹתוֹ (ג) אֶלָּא הָיוּ מַלְקִין אוֹתוֹ: ב. (ב) אֵין חֲלוּק בֵּין רֵאשׁוֹן לְשֵׁנִי (ד) אֶלָּא יִלְעַנְנֵן מֵת, (ה) וְכֵן לְכַחַל אֶת הָעֵין: הגה (ו) או שְׁאָר חֲלֵי שְׂאִין בּוּ סַכְנָה (ר"ן פרק אין צדון). וְאִף עַל פִּי שְׂאִסוֹר בְּרֵאשׁוֹן אֶלָּא עַל יְדֵי יְיָ (ז) אֵינוֹ יְהוּדִי אִם אֵין בּוּ סַכְנָה, (ח) בְּשֵׁנִי מֵתָר אֶפְלוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, חוּץ מִיּוֹם טוֹב שֶׁנִּי שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, דְּשֵׁנִי יָמִים קִדְשָׁה אַחַת אַרְיֶכְתָּא הֵן: הגה וְדוּקָא שְׁבוֹת דְרַבְנָן דְמִיָּא דְמַכְחַל עֵינָא, אֲכַל אֲב מְלֹאכָה (ח) אֶסוֹר לִישְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹתוֹ אֶפְלוֹ בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי (ר"ן פרק אין צדון והמגיד פרק ד): ג. (י) בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שִׁבְאוּ לְחוּצָה לְאֶרֶץ, (ט) אֶסוֹרִים לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי

שְׁעָרֵי תְשׁוּבָה

(ב) אֵין חֲלוּק בֵּין רֵאשׁוֹן לְשֵׁנִי בּוּ, וְעַן בְּשׁוֹת נִדְוֶה בִּיהוּדָה סִימָן ל בְּתוּנוֹק שְׁנוֹלד בֵּין הַשְּׂמֹשׁוֹת וְשִׁמְיָי סַפֵּק תְּשִׁיעִי שְׁלוֹ חֵל בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גְּלִיּוֹת, כּוּה כְּתַב בְּיוֹרָה דְעֵה סִימָן רְסוֹ לְהַחְמִיר שְׂאִין דְיוֹחָה יוֹם טוֹב, וְהַשִּׁיף מִקָּל וְאֶפְלוֹ בְּנִדְוֵאִי, וְהוּא וְלֹא כְּתַב שְׂאֵף הַרֵאִ"ש מוֹדָה כְּסַפֵּק דְשָׁרִי וְאֶפְלוֹ בְּיוֹם טוֹב [שְׂנִין] שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְגַם בְּנִדְוֵאִי מִילָה שְׁלֵא בְּמִנְהָה בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גְּלִיּוֹת מִי שְׂרוּצָה לְסַמֵּךְ עַל הַשִּׁיף לְהַקֵּל אֵין מוֹחִין בְּנִדְוֵאִי, עַן שָׁם: (ג) אֵינוֹ יְהוּדִי עַן פֶּאָר הֵיטֵב. וְעַן בְּכַרְכִּי יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת מְהִירִיק"ש, שֶׁן כּוֹאֲכָת וְאֵינוֹ נוֹפֵל לְמַשְׁכָּב מֵתָר לְעֶקְרָה עַל יְדֵי אֵינוֹ יְהוּדִי בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גְּלִיּוֹת חוּץ מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה, עַן שָׁם: (ד) בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בּוּ, וְעַן בְּמִהְרִי"ט צְהִלּוֹן סִימָן קֶלֶט, בֵּן חוּץ לְאֶרֶץ מֵתָר לְהַרְבוֹת בְּיוֹם טוֹב בְּשִׁבִיל בֵּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׂצָאָה עַל מִנְתָּ לְחוּר, בְּקִרְבָּה אַחַת וּבְשִׁפְתֵי קִדְרוֹת וְשֵׁנִי מִיָּנִים וְהֵם עוֹשִׂים לַעֲצָמִים וְלְאוֹרֵחַ, אֵף עַל פִּי שְׂאֵם לֹא הָיָה הָאוֹרֵחַ לֹא הָיוּ עוֹשִׂים רַק תְּכַשִּׁיל אַחַד גַּם בֵּן שָׁרִי, דְהָא אֵיכָא עֵנַג בְּיוֹם טוֹב שְׂאוֹכִילִים וּמִתְעַנְגִּים, וְגַם לְכַשִּׁיל בְּשִׁבִיל הָאוֹרֵחַ לְכַר יֵשׁ כְּמָה צְדִי הַתָּר, בֵּינָן שְׁהוּא בְּפִית זְמַן מָה הָרִי מוֹזוֹנְתִי עֲלוּי וְכוּ, וְגַם דְעַל כָּל פְּנִים הָיוּ לְאוֹרֵחַ חֵל הַמוֹעֵד אוֹ אֶסוֹר חַג שְׂמֻצָּה גַם כֵּן לַעֲנַג חֵל הַמוֹעֵד וְאֶסוֹר חַג בְּכַשִּׁר, מִקָּל מְקוֹם טוֹב לְבַקֵּשׁ קִרְבָּה גְדוּלָה אוֹ לְאֲכַל עֵמוּ מִקְדְּרוֹת שְׁלֵא יְהִי נֹכַר שְׁלוֹ לְכַדוֹ עֵשׂוֹ, לְהַסְתַּלַּק מִן הַסַּפֵּק, וְאִם אֵי אֶפְשָׁר שָׁרִי, עַן שָׁם. וּבְשִׁלְמֵי חֲגִיגָה בְּשֵׁם מְהִרִי עֵיִאֵשׁ כְּתַב לְהַתִּיר בְּפִשְׁטוֹת, וְעַן שָׁם. וְעַן בְּכַרְכִּי יוֹסֵף בְּשֵׁם מוֹהֲרִיק"ש שֶׁבֵּן חוּץ לְאֶרֶץ שְׁעוּמֵר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מֵתָר לומר לְכֵן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׂעֵשָׁה מְלֹאכָה בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי, וְמִהְרִי פֶּאָר אֵינוֹ מוֹהֲרִי מְלֵכֵי דְחוּ דְכַרְבִּי וְהַסְכִּימוּ לְאֶסוֹר, וְעַן בְּגַנְתָּ וְרִדִים כָּלֵל ד סִימָן טו וּיָו, וְעַן בְּנוֹעַ אֶבְרָהָם סִימָן ט. וְכַתֵּב בְּגִטְרוֹס אַחְרוֹן לְמַחְזִיק בְּרַכָּה בְּשֵׁם מוֹצֵחַ אֶדְמָה, מִי שֶׁהֵלֵךְ לְחוּץ לְאֶרֶץ וְשִׁלַּח אַחַר אִשְׁתּוֹ שְׂבִאָרֵךְ יִשְׂרָאֵל וְלֹא רָצָה לִילֵךְ וְאִחַר כֵּף גְּנֻרְצִיל לְשִׁלְחָה כְּלִי בִיתָה וּמוֹכְנַת לְסַע אַחַר הַסַּפֵּחַ, כָּל זְמַן שְׂנוּפָה עֲדִין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תְּהַגֵּה כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵף מִשׁוֹם חֲמַרַת חֶמֶן לֹא תֹאכַל חֶמֶן בְּיוֹם חֲמִין שְׁמִינִי, וְכֵן בְּעֵלָה כָּל זְמַן שְׂאִשְׁתּוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יְהַגֵּה כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכַחוּר שְׂבִא מִחוּץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, פְּשֻׁטָה הוֹרָאָה שְׂעֵשָׁה כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְעַן בְּהַלְכוּת קְטוֹת בְּיוֹרָה דְעֵה וּבְלִקְטָה תְּקַמַּח וּבְגַנְתָּ וְרִדִים כָּלֵל ד סִימָן יד וְטוֹ הַסְכִּימוּ רַבִּים וְגִדּוּלִים וְגִזְרוּ בְּגִזְרָה חֲמוּרָה שְׂאֶפְלוֹ כְּחוּר אִם לֹא בַּק דֶּרֶךְ עֲרֵאִי מְחִיב לְהַגֵּה שֵׁנִי יָמִים כְּמִנְהַג מְקוּמוֹ, עַן שָׁם. אֵף אִם כְּחוּר זֶה נִשְׁתַּדֵּף בְּכַת חוּץ לְאֶרֶץ בְּקִנְיָן גְּמוּר וּשְׂבוּעָה חֲמוּרָה וְלָדוּר אַתָּה כְּחוּץ לְאֶרֶץ, יַעֲשֵׂה כְּכֵן חוּץ לְאֶרֶץ. וְעַן שָׁם בְּשִׁינְרֵי בְרַכָּה סִימָן זֶה שְׂכַתְּבָה שְׂהַעֲלָה בְּתַשׁוּר שֶׁבֵּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁנִיד חוּץ לְאֶרֶץ וְדַעַתוֹ לְחוּר, שְׁהִידֵן הוּא שְׂעוּשָׁה כְּמִנְהַג אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכַךְ עֵשָׂה כְּמָה רְגִלִים וְשׁוֹב נִדְוֶה לוֹ שְׂמַתָּה אִשְׁתּוֹ שְׁהִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְדַעַתוֹ לְשֵׂא אִשָּׁה כְּחוּץ לְאֶרֶץ וְלְחוּר לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שְׁלֵא נִשָּׂא יַעֲשֵׂה כְּמַעֲשֵׂהוּ כְּכֵן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכַשִּׁיא

בְּאֵר הַיֵּטֵב

לְחַבְרוֹ, הֵכָא שְׂאֵנִי בֵּינָן שְׂאִין צָרִיף אֶלָּא אֲמִירָה לְחוּר בְּמִדֵּי שְׂאֵינוֹ בְּעֵלֵי חַיִּים, ט"ז וְכֵן כְּתַב הַמְּגַן אֶבְרָהָם דְקָאִי אֲדַלְעִיל מִנְהָ שְׂבִאוּצָר מֵתָר לְהִכִּין וְכוּ, עַן שָׁם: **א.** הָיוּ מַלְקִין. פְּרוּשׁ מַפֵּת מְרֻדוֹת. וְכַתֵּב מְהִרֵא"י בְּבִאוּרֵי רִש"י סוּף פְּרָשָׁה בִּי תִצֵּא שְׂהִיא שְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה מְכוֹת, עַן שָׁם, וְכַרְמְב"ם לֹא מִשְׁמַע כֵּן, מְגַן אֶבְרָהָם. וְעַן רִש"י בְּחִלְיָן דָּף קָמָא ע"ב שְׂכַתְּבָה, מַפֵּת מְרֻדוֹת אֵין לָהּ קֶצְכָה, עַן שָׁם. וְעַן בְּגַנְתָּ הַגְּדוּלָה וּבְמִגְן אֶבְרָהָם וּבִידוֹ אֶהָרִן: **ב.** אֵינוֹ יְהוּדִי. מִי שְׂנַפֵּל וְנִצְרָר הֵדָם אֶסוֹר לְהִקְיֹו דָם (ד) בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בּוּ, וְעַן בְּמִהְרִי"ט צְהִלּוֹן סִימָן קֶלֶט, בֵּן חוּץ לְאֶרֶץ מֵתָר לְהַרְבוֹת בְּיוֹם טוֹב בְּשִׁבִיל בֵּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׂצָאָה עַל מִנְתָּ לְחוּר, בְּקִרְבָּה אַחַת וּבְשִׁפְתֵי קִדְרוֹת וְשֵׁנִי מִיָּנִים וְהֵם עוֹשִׂים לַעֲצָמִים וְלְאוֹרֵחַ, אֵף עַל פִּי שְׂאֵם לֹא הָיָה הָאוֹרֵחַ לֹא הָיוּ עוֹשִׂים רַק תְּכַשִּׁיל אַחַד גַּם בֵּן שָׁרִי, דְהָא אֵיכָא עֵנַג בְּיוֹם טוֹב שְׂאוֹכִילִים וּמִתְעַנְגִּים, וְגַם לְכַשִּׁיל בְּשִׁבִיל הָאוֹרֵחַ לְכַר יֵשׁ כְּמָה צְדִי הַתָּר, בֵּינָן שְׁהוּא בְּפִית זְמַן מָה הָרִי מוֹזוֹנְתִי עֲלוּי וְכוּ, וְגַם דְעַל כָּל פְּנִים הָיוּ לְאוֹרֵחַ חֵל הַמוֹעֵד אוֹ אֶסוֹר חַג שְׂמֻצָּה גַם כֵּן לַעֲנַג חֵל הַמוֹעֵד וְאֶסוֹר חַג בְּכַשִּׁר, מִקָּל מְקוֹם טוֹב לְבַקֵּשׁ קִרְבָּה גְדוּלָה אוֹ לְאֲכַל עֵמוּ מִקְדְּרוֹת שְׁלֵא יְהִי נֹכַר שְׁלוֹ לְכַדוֹ עֵשׂוֹ, לְהַסְתַּלַּק מִן הַסַּפֵּק, וְאִם אֵי אֶפְשָׁר שָׁרִי, עַן שָׁם. וּבְשִׁלְמֵי חֲגִיגָה בְּשֵׁם מְהִרִי עֵיִאֵשׁ כְּתַב לְהַתִּיר בְּפִשְׁטוֹת, וְעַן שָׁם. וְעַן בְּכַרְכִּי יוֹסֵף בְּשֵׁם מוֹהֲרִיק"ש שֶׁבֵּן חוּץ לְאֶרֶץ שְׁעוּמֵר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מֵתָר לומר לְכֵן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׂעֵשָׁה מְלֹאכָה בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי, וְמִהְרִי פֶּאָר אֵינוֹ מוֹהֲרִי מְלֵכֵי דְחוּ דְכַרְבִּי וְהַסְכִּימוּ לְאֶסוֹר, וְעַן בְּגַנְתָּ וְרִדִים כָּלֵל ד סִימָן טו וּיָו, וְעַן בְּנוֹעַ אֶבְרָהָם סִימָן ט. וְכַתֵּב בְּגִטְרוֹס אַחְרוֹן לְמַחְזִיק בְּרַכָּה בְּשֵׁם מוֹצֵחַ אֶדְמָה, מִי שֶׁהֵלֵךְ לְחוּץ לְאֶרֶץ וְשִׁלַּח אַחַר אִשְׁתּוֹ שְׂבִאָרֵךְ יִשְׂרָאֵל וְלֹא רָצָה לִילֵךְ וְאִחַר כֵּף גְּנֻרְצִיל לְשִׁלְחָה כְּלִי בִיתָה וּמוֹכְנַת לְסַע אַחַר הַסַּפֵּחַ, כָּל זְמַן שְׂנוּפָה עֲדִין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תְּהַגֵּה כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵף מִשׁוֹם חֲמַרַת חֶמֶן לֹא תֹאכַל חֶמֶן בְּיוֹם חֲמִין שְׁמִינִי, וְכֵן בְּעֵלָה כָּל זְמַן שְׂאִשְׁתּוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יְהַגֵּה כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכַחוּר שְׂבִא מִחוּץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, פְּשֻׁטָה הוֹרָאָה שְׂעֵשָׁה כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְעַן בְּהַלְכוּת קְטוֹת בְּיוֹרָה דְעֵה וּבְלִקְטָה תְּקַמַּח וּבְגַנְתָּ וְרִדִים כָּלֵל ד סִימָן יד וְטוֹ הַסְכִּימוּ רַבִּים וְגִדּוּלִים וְגִזְרוּ בְּגִזְרָה חֲמוּרָה שְׂאֶפְלוֹ כְּחוּר אִם לֹא בַּק דֶּרֶךְ עֲרֵאִי מְחִיב לְהַגֵּה שֵׁנִי יָמִים כְּמִנְהַג מְקוּמוֹ, עַן שָׁם. אֵף אִם כְּחוּר זֶה נִשְׁתַּדֵּף בְּכַת חוּץ לְאֶרֶץ בְּקִנְיָן גְּמוּר וּשְׂבוּעָה חֲמוּרָה וְלָדוּר אַתָּה כְּחוּץ לְאֶרֶץ, יַעֲשֵׂה כְּכֵן חוּץ לְאֶרֶץ. וְעַן שָׁם בְּשִׁינְרֵי בְרַכָּה סִימָן זֶה שְׂכַתְּבָה שְׂהַעֲלָה בְּתַשׁוּר שֶׁבֵּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁנִיד חוּץ לְאֶרֶץ וְדַעַתוֹ לְחוּר, שְׁהִידֵן הוּא שְׂעוּשָׁה כְּמִנְהַג אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכַךְ עֵשָׂה כְּמָה רְגִלִים וְשׁוֹב נִדְוֶה לוֹ שְׂמַתָּה אִשְׁתּוֹ שְׁהִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְדַעַתוֹ לְשֵׂא אִשָּׁה כְּחוּץ לְאֶרֶץ וְלְחוּר לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שְׁלֵא נִשָּׂא יַעֲשֵׂה כְּמַעֲשֵׂהוּ כְּכֵן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכַשִּׁיא

בְּאוֹר הַלֵּבָה

מְקַצָּה, וְעַל כֵּן חִישִׁינָן דְלִמָּא לְמַחַר מְטַלְטֵל וְשִׁבִיקוּ. וְאוּלֵי עוֹד, דְכִינָן דְצָרִיף אֲמִד כְּמָה צָרִיף לוֹ לְמַחַר, וְגַם צָרִיף לְסַמֵּן בְּטִבְעִיעַת עֵין אֵיזָה הֵם כְּדִי שְׂנִיזָר הֵיטֵב, הָיוּ כְּעַבְדָּא דְחַל וְאֶסוֹר לַעֲשׂוֹת זֶה בְּיוֹם טוֹב בְּשִׁבִיל יוֹמָא דְמַחַר. וְעַן בְּשִׁלְחָן עֵירוֹף הַגְּרִיז בְּסִימָן תצו סְעִיף יח. וְאֶפְשָׁר עוֹד, שְׂתַשׁוּבָה זֹו פֶּרַשׁ דְכַרְבִּי הַשִּׁ"ס שָׁם בְּאֶפְן אַחַר מִמָּה שְׂפָרַשׁ רִש"י. דְבִקְאָמַת לְשׁוֹן הַשִּׁ"ס הוּא תְּמוּהָ מֵאֵד, וְכִמּוֹ שְׂעִמֵד עַל זֶה בְּמֵאִירִי, וְאֶפְשָׁר לְתַשׁוּבָה זֶה גַבִּי וְיִנִּים שְׂצָרִיף בְּהַכְנָה לומר זֶה וְזֶה אֵנִי נוֹטֵל, צָרִיף גַם כֵּן לְמַשְׁמַשׁ בְּהֵם אִם נְרֵאִים בְּעֵינֵי לֹאכִילָה, וּמִשׁוֹם דָּאִם לֹא כֵּן חִישִׁינָן שְׂמָא כְּשִׁינְתָּם לְמַחַר יְטַלְטֵל וְיִנִּין, וְלִהְיִי אֶסוֹר לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּיוֹם טוֹב, וְאֶפְשָׁר בְּדַחַק לְפָרַשׁ דְכַרְבִּי הַשִּׁ"ס גַּם כֵּן בְּאֶפְן זֶה, וְאֶפְשָׁר שְׁהִיָּה לְהֵם גְּרָסָא אַחַרְתָּ בְּזֶה, וְצָרִיף עֵינִין:

מִשְׁנֵה בְרוּרָה

הַחְמִירוֹ עֲלוּי. מָה שְׂאִין כֵּן בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן שְׂאֵינוֹ עוֹקְרוֹ בְּמָה שְׂעָבַר עַל שְׁבוֹת, שְׁהָרִי בְּאֶסוֹר דְאוֹרְתָא שְׁבוֹ לֹא עָקְרוּ. וְיֵשׁ פּוֹסְקִים חוֹלְקִים בְּזֶה, וְלִדְרִידָהוּ אֵין חֲלוּק כָּלֵל בֵּין יוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן לְשֵׁנִי, "וְהַדְּבָר תְּלוּי רַק לְפִי רְאוּת עֵינֵי הַדְּנִינִים בְּמָה שְׂרוֹאִין לְפִי הָעֵנִין, אִם לְהַקֵּל עֲלוּי בְּמַלְקוֹת אוֹ לְהַחְמִיר עֲלוּי בְּנִדְוֵאִי, רַק שְׁהָרְשׁוֹת בִּידָם אֶפְלוֹ לְנִדְוֹתוֹ. כְּתַבוּ הָאֲחֻרּוֹנִים, דָּאִם עֵשָׂה הַדְּבָר עַל פִּי הוֹרָאָה חֲכָם שְׂעֵשָׂה אֵין לְנִדְוֹתוֹ, שְׁהָרִי שׁוּגַג הוּא: (ג) אֶלָּא הָיוּ מַלְקִין אוֹתוֹ. וְשַׁעוֹר מַפֵּת מְרֻדוֹת יֵשׁ בְּזֶה דַּעוֹת בֵּין הַפּוֹסְקִים, עַן בְּמִגְן אֶבְרָהָם וְאֵילִיָּה רַבָּה: **ב.** אֶלָּא לְעַנְנֵן מֵת. מִשׁוֹם כְּבוֹדוֹ, וְיִתְבָּאָר לְקַמֵּן בְּסִימָן תַּקְוֹ. וְלַעֲנִין כְּבוֹי דְלָקָה עַן פְּרִי חֲדַשׁ, וְיִתְבָּאָר לְקַמֵּן בְּסִימָן תַּקִּיד סְעִיף א: וְאֵינוֹ מְרַגִּישׁ מְחוּשׁ בְּגוּפוֹ מִחֲמַת הָעֵין, דְבַכְּגוֹן זֶה בְּשִׁבְתָּ וְיוֹם טוֹב לְעִיל סִימָן שִׁכַח סְעִיף יז בְּמִשְׁנֵה בְרוּרָה סְעִיף קָטָן נב, וְהֵכָא בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי שָׁרִי לְכַתְחָלָה וְאֶפְלוֹ בְּלֵי שְׁנוּי: (ו) או שְׂאָר חֲלֵי. וְגַם כֵּן בְּשֵׁנִי כוֹלֵל כָּל הַגּוּף: (ז) בְּשֵׁנִי מֵתָר וְכוּ'. שְׂמִינִי הַתְּנָאת הַגּוּף לֹא הַחְמִירוֹ בּוּ בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי בְּשִׁבְתָּ דְרַבְנָן: (ח) אֶסוֹר לִישְׂרָאֵל וְכוּ'. וְאֶפְלוֹ ט"ח כְּכֵל גּוּפוֹ נְמִי אֶסוֹר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ. כְּתַב בְּאֶסוֹר וְהַתָּר, אֲדָם הַנּוֹפֵל אוֹ הַנְּגוּף וְנִצְרָר דָּם בְּמְקוֹם נְפִילְתּוֹ אוֹ נְגִיפְתּוֹ, אֵין חֲשִׁיב חֲלֵי הַפְּנִימִי, "וּמֵאֲחַר שְׂאִין מְצַטְעַר כָּל כֵּף וְכוּל לְהַמְתִּין לְמַחַר בְּלֵי סַכְנָה, נְרָאָה דְאֶסוֹר לְהִקְיֹו דָם שְׂקוֹרִין קַעֲפִיפ"ן [וּבְכַלְשִׁנוֹנוֹ בְּאֶנְקַע"ס] אֶפְלוֹ בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גְּלִיּוֹת וְאֶפְלוֹ עַל יְדֵי עֲבוּרִים, עַד כֵּאֵן לְשׁוֹנוֹ: **ג.** אֶסוֹרִים לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה. דְנוֹתְנִין עֲלוּי חֲמִירֵי מְקוֹם שְׁהֵלֵךְ

שְׁעָרֵי הַצִּיּוֹן

שְׁהוּא דְאוֹרְתָא כְּמֹו בְּשִׁבְתָּ, וְנֵאֵף דְמִצִּינֵי שְׁהִיירוֹ חֲכָמִים לְגוֹנַח שְׁיִנָּה חֲלֵב בְּשִׁבְתָּ מִשׁוֹם דְהָיוּ מְפָרֵק כְּלֵאחַר יָד וּבְמִקְוֹם עֲצָרָה לֹא נִזְרוּ. יֵשׁ לומר הַתָּם דָּאִין דְרָכוֹ שֶׁל מְפָרֵק בְּכָף לֹא חֲשִׁיבָה מְלֹאכָה כָּלֵל וְגִרְע דְכַרְבִּי מִסְתַּם שְׁנוּי בְּעִלְמָא, אֲכֵן לְעַנְנֵן יוֹם טוֹב שֵׁנִי שְׁהוּא דְרַבְנָן אֶפְשָׁר שִׁיף לְהַקֵּל לְגַבִּי חֲלֵי שְׂאִין בּוּ סַכְנָה, וְצָרִיף עֵינִין: י. וְגַם עַל יְדֵי עֲבוּרִים אֵינוֹ מֵתָר בְּמִלְאָכָה דְאוֹרְתָא אֶלָּא אִם כֵּן חוֹלָה כְּכֵל גּוּפוֹ, וְכִמּוֹ שְׂתַבְּבָר לְעִיל בְּסִימָן שִׁכַח סְעִיף יז וְסְעִיף כַּה בְּאֲחֻרּוֹנִים: יא. סְמוּכִים לְדְכַרְבִּי יֵשׁ מִסִּימָן שִׁכַח סְעִיף כַּט דְמוּכַח שָׁם דְאֵינוֹ חֲלֵי כָּלֵל, וְגַם בְּחִלֵי כְּתַב שָׁם בְּמִגְן אֶבְרָהָם בְּשֵׁם בְּד"ף שְׂאֵם אֵין צָרִיף לְרִפּוּאָה בְּשִׁבְתָּ עֲצָמוֹ יִתְחִין עַד מוֹ

ב אין חילוק בין ראשון לשני אלא בלענין מת' וכן לכחול את העינין: הגה או שאר באר הגולה

ב מימלא דרנא זילא
דף ו': ג מהא דלמימר שס כ"ב:

כף החיים

אברהם שם, אליה רבה שם, שלחן גבוה שם, חמד משה שם, רבינו זלמן שם:

(טז) מי שבא מארץ ישראל לחוצה לארץ וחלל יום טוב שני אין מנדין אותו. מבי"ט חלק ג' סימן קמ"ט, כנסת הגדולה שם, עולת שבת שם, מגן אברהם ס"ק ז', אשל אברהם אות ז', רבינו זלמן אות ז', משנה ברורה אות ט'. מיהו רש"ל בים של שלמה פרק כל הבשר סימן נ"ב כתב דראוי לנדונו, וסיים דמעשה באחד שהלך לארץ ישראל וקבע שם דירתו ואחר כמה שנים בא לסחורה למדינתו ודעתו היה לחזור ונהג חול ביום טוב שני ונפגר במיתה משונה ולא זכה לחזור לארץ ישראל יעו"ש. אליה רבה אות ה'. וכן כתב החמד משה אות ג' דבני ארץ ישראל שבאו לחוצה לארץ אם עשו מלאכה ביום טוב שני מנדין אותן ואפילו דעתן לחזור עכ"ד. ומכל מקום נראה כיון דאיכא פלוגתא בזה יש להוכיחו רק בדברים ולהפחידו שלא יעשה עוד כזאת לעבור על איסור דרבנן כמ"ש לקמן סעיף ג' ולקנסו בממון אם אפשר ולתקן אשר עוות. וכל זה בדעתו לחזור אבל אם אין דעתו לחזור הרי הוקבע כמותן ונעשה כבני חוצה לארץ. ועייין לעיל סימן תס"ח אות מ"א:

(טז) ואם הוא צורבא דרבנן אין מחמירין וכו'. עייין לעיל סימן תס"ח אות ו' וסימן תע"ז אות י"א יעו"ש:

(יז) מי שנפל ונצרך הדם אסור להקיז דם שקורין קעפפ"ן אפילו על ידי עכו"ם שיכול להמתין עד למחר. איסור והיתר כלל נ"ט אות כ"ו, מגן אברהם שם, חמד משה אות ב', רבינו זלמן אות ו', משנה ברורה אות ח'. ומשמע שם באיסור והיתר דאם מצטער כל כך ואינו יכול להמתין למחר שרי. ועייין מחזיק ברכה אות ב':

(יח) מי שנפל ונצרך הדם אסור להקיז דם שקורין קעפפ"ן אפילו על ידי עכו"ם שיכול להמתין עד למחר. איסור והיתר כלל נ"ט אות כ"ו, מגן אברהם שם, חמד משה אות ב', רבינו זלמן אות ו', משנה ברורה אות ח'. ומשמע שם באיסור והיתר דאם מצטער כל כך ואינו יכול להמתין למחר שרי. ועייין מחזיק ברכה אות ב':

(יט) מי שנפל ונצרך הדם אסור להקיז דם שקורין קעפפ"ן אפילו על ידי עכו"ם שיכול להמתין עד למחר. איסור והיתר כלל נ"ט אות כ"ו, מגן אברהם שם, חמד משה אות ב', רבינו זלמן אות ו', משנה ברורה אות ח'. ומשמע שם באיסור והיתר דאם מצטער כל כך ואינו יכול להמתין למחר שרי. ועייין מחזיק ברכה אות ב':

קמ"א ע"ב דמכת מרדות אין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו. וכן כתבו התוספות במסכת נזיר דף ד' ע"ב יעו"ש. וכן הסכים הפרי חדש סימן תע"א סעיף ב' כדברי רש"י והר"ן יעו"ש:

(יט) שם. אלא מל"קין אותו. ומכל מקום אין מדקדקין במכת מרדות ברצועה של מלקות האמורה במסכת מכות דף כ"ב ע"ב. הר"ן שם:

(ך) סעיף ב'. אלא לענין מת'. משום כבודו. לבוש, ט"ז ס"ק א'. ויתבאר לקמן סימן תקכ"ו:

(כא) שם. וכן לכחול את העינין. משום צערא ואפילו ליכא סכנתא, אבל אי ליכא שום צער כלל אסור, וכן פסק הב"ח. שיירי כנסת הגדולה בהגהות בית יוסף אות ג', עולת שבת אות ב', אליה רבה אות ד', פרי חדש, שלחן גבוה אות ד', אשל אברהם אות ג':

(כב) שם. וכן לכחול את העינין. אף על פי שאינו חולי הכולל כל הגוף, דבחולי הכולל כל הגוף אפילו בשבת שרי לעשות שבות כמ"ש לעיל סימן שכ"ח סעיף י"ז. מגן אברהם ס"ק ג', רבינו זלמן אות ד', מקרא קודש סימן ד' אות ב', משנה ברורה אות ה':

(כג) שם. וכן לכחול וכו'. אפילו בלא שינוי. מחצית השקל, משנה ברורה שם:

(כד) מי שנפל ונצרך הדם אסור להקיז דם שקורין קעפפ"ן אפילו על ידי עכו"ם שיכול להמתין עד למחר. איסור והיתר כלל נ"ט אות כ"ו, מגן אברהם שם, חמד משה אות ב', רבינו זלמן אות ו', משנה ברורה אות ח'. ומשמע שם באיסור והיתר דאם מצטער כל כך ואינו יכול להמתין למחר שרי. ועייין מחזיק ברכה אות ב':

(כה) שם. וכן לכחול וכו'. אפילו בלא שינוי. מחצית השקל, משנה ברורה שם:

(כז) שם. וכן לכחול וכו'. אפילו בלא שינוי. מחצית השקל, משנה ברורה שם:

(כח) שם. וכן לכחול וכו'. אפילו בלא שינוי. מחצית השקל, משנה ברורה שם:

(כט) שם. וכן לכחול וכו'. אפילו בלא שינוי. מחצית השקל, משנה ברורה שם:

חולי שאין צו סכנה (ר"ן פרק יוס טו): ואף על פי שאסור בראשון אלא על ידי גוי אם אין בו סכנה בשני מותר אפילו על ידי ישראל חוץ מיום טוב שני של ראש השנה ושני הימים קדושה אחת אריכתא הן: הגה ודוקא שצו דרצנן דומיא דמכתל עינא אצל אב מלאכה אסור לישראל לעשותו אפילו ציוס טוּב שני: (ר"ן פרק יוס טו והמגיד פרק א'): ג בני ארץ ישראל שבאו לחוצה לארץ אסורים לעשות מלאכה ביום טוב שני

באר הגולה
ד ארמות חיים
מענדל דרמי בר
תמרי חולין דף ק"י:

כף החיים

חדש, מטה יהודה, אליה רבה אות ה', ברכי יוסף אות ג', מאמר מרדכי אות ב', שלמי צבור דף רל"ג ע"ד, רבינו זלמן אות ז', חיי אדם כלל ק"ג אות ג', משנה ברורה אות ט':

כל שעושה מלאכה אפילו בצנעה ראוי למונעו מזה ומותר להכותו עד שימנע מלעשות מלאכה, והאומר לו לעשות מלאכה עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול. הרדב"ז חלק א' סימן רנ"ח, כנסת הגדולה שם. מיהו הפרי חדש כתב דלאו בר נידוי הוא ולא בר הכאה הוא רק שראוי למונעו ולהחמיר בדבר יעו"ש. ועיין לעיל אות ט"ז:

ולענין תפלה מי שדעתו לחזור מתפלל שמונה עשרה כבמקומו וכן המנהג, ולענין המלבוש אם היו לו מלבושים מיוחדים לשבת ויום טוב ילבשם גם ביום אחרון אף על פי שהוא חול לגבי ידיה. הרדב"ז חלק א' סימן ע"ג, כנסת הגדולה שם, עולת שבת אות ב', מגן אברהם ס"ק ז', אליה רבה סימן תצ"ה אות י"ג, אשל אברהם אות י"ג, חמד משה אות ג'. וכן כתב הפרי חדש כשהלכתי למצרים ודעתי לחזור לארץ ישראל, ביום טוב שני בבוקר בביתי בצנעה הנחתי תפילין וקריתי קריאת שמע עמהם משום מאמר רז"ל כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו, ואחר כך הלכתי לבית הכנסת והתפללתי תפלת שמונה עשרה דכיון דהוי בלחש כצנעא דמי, ואף על פי שיש בה קצת אריכות יותר מתפלת יום טוב אין בכך כלום, ואף על פי כן כשמקצת העם קמו סמוך לחתימת אמת ויציב קמתי והתחלתי להתפלל קודם שיתחילו הם דהאריכות אחר שמסיימים הכל יש בו היכר טפי מהתחלה, ומלבושי יום טוב לבשתי משום דהויא מלתא דפרהסיא עכ"ל. והביא דבריו השלחן גבוה אות ז', שלמי צבור דף מ' ע"ד, פאת השולחן סימן ב' אות כ"ב. וכן פסק מרן ז"ל בשו"ת אבקת רוכל סימן כ"ו יעו"ש. וכן כתב

(כו) שם הגה. או שאר חולאי וכו'. וגם כן בשאינו כולל כל הגוף. משנה ברורה אות ו':

(כז) שם הגה. או שאר חולאי שאין בו סכנה. אבל בספר תמים דעים סימן ק"ך כתב דלא התירו אלא לכחול עין דשוה לכל נפש דגם הבריא דרכו לכחול אבל שאר צרכי חולה אין עושין אפילו ביום טוב שני אלא על ידי גוי יעו"ש. ערך השלחן אות ד':

(כח) שם. בשני מותר אפילו על ידי ישראל. שמפני הנאת הגוף לא החמירו בו בשבות דרבנן. לבוש, משנה ברורה אות ז':

(כט) שם. חוץ מיום טוב שני של ראש השנה וכו'. אכילת קאי, אבל לענין מת גם ביום טוב שני של ראש השנה שרי כמ"ש לקמן סימן תקכ"ו סעיף ד' יעו"ש:

(ל) שם הגה. אבל אב מלאכה אסור לישראל וכו'. בחולי שאין בו סכנה. לבוש. ור"ל אבל בחולי של סכנה אפילו בשבת שרי על ידי ישראל וכמ"ש לעיל סימן שכ"ח סעיף ב' יעו"ש:

(לא) שם. אסור לישראל וכו'. ואפילו חלה כל גופו אם אין בו סכנה. רבינו זלמן אות ה', משנה ברורה אות ח':

(לב) סעיף ג'. בני ארץ ישראל שבאו לחוצה לארץ אסורים וכו'. דנותנים עליו חומרי מקום שהלך לשם כמ"ש לעיל סימן תס"ח סעיף ד':

(לג) שם. אסורים לעשות מלאכה וכו'. אפשר דהיינו דוקא בפרהסיא אבל בצנעא מותר. מבי"ט חלק ג' סימן קמ"ט. וכן כתב הט"ז ס"ק ב'. אבל הרדב"ז חלק א' סימן ע"ג ורנ"ח כתב דאפילו בצנעא אסור. וכן כתב משפט צדק חלק ב' סימן מ"ט, הרשד"ם חלק אורח חיים סימן ט"ו, כנסת הגדולה בהגהות בית יוסף, מגן אברהם ס"ק ד', מהריק"ש, פרי